

1653.

1. Bourus, Huricus: De nobilissima et amplissima
appellationum materia.

2. Sinult, Johannes Helvetius: De subinfundatione

1654.

Murmann, Johannes: Callatio bonorum praetoria

1658.

Leblen, Jacobus: De officio et jure obsequentium

1659.

1, 2, 3.: Syben, Rudericus: De constitutione et jure
factorum seu institorum, Factorem Buchhalterum.

3 Exempt. 1659, 1684.

1661.

1. Syben, Rudericus: De factoribus et nominatione de actionibus,
quae dantur in praeposentem et factorem ipsum.

2. Leblen, Jacobus: De neutralitate.

3. Teber, Johann Otto: De executione rei judicatae

13

DISSERTATIO JURIDICA

P. 44. Num. 14.

DE

CONSTITUTIONE

1659, 1

ET JURIBUS FACTORUM

5

SEU INSTITORUM, Factorum/

Buchhaltern &c.

QUAM

DIVINO ANNUENTE NUMINE

PRÆSIDE

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, CONSULTISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO

DN. HULDERICO Eyben

U.J. DOCTORE AC PROFESSORE DIGNISSIMO

DN. PRÆCEPTORE AC FAUTORE SUO

ÆTERNUM VENERANDO

Publicè examinandam proponit

CONRADUS CASPARUS Schuemaker

ALFELDENSIS SAXO.

IN JCTORVM AUDITORIO

Ad diem XXII. Octobris.

GISSÆ HASSORUM

Typis CASPARIS VULPII, 1659.

P. 265.

*ia
ia
ul
is
b-*

15.

CAPUT I. VICE PROOEMII.

Uti legitimæ scientiæ studia vulgò com-
mendant , coloribus usuri ad seculi no-
stri ingenium factis , novissimò ferè lo-
cò , quò solent fortissimã manum Rhe-
torum filii, deponunt Justinianum illud
ex Nov. 4. Epilogo in argumenti sui fi-
dem suaviter depromptum : *Leges neq;*

in paupertate vivere neq; in anxietate mori permittunt. Et Ju-
lii Firmici: *Legum scientiam animum & crumenam implere.*

Carmine quoque reddita instillant eadem :

Dat Galenus opes dat Justinianus honores, vel ita

Dat Galenus opes dat sanctio Justiniana.

Ex illis paleas, ex hisce collige grana.

aut quasi cum pusionibus agerent & iis, qui equitant in arun-
dine longa, ita accinunt :

Fertur equis Baldus fertur Avicenna quadrigis &c.

denique nec Historiarum omittunt documenta : *Baldum* ex
solo juris de substitutionibus articulo ultra quindecim millia
ducatorum lucrificasse, ceu ejus narrationis Schneiduin. ad pr.
inst. de vulgar. substitut. testem appellat *Raphaëlem Cuma-*
num. Equidem ut taceam nunc, quàm non desideret ars juris
hisce cum primis temporibus, ut sophisticis veluti illecebris &
declamatoriã solertiã ad nomen ei dandum persuadeamus
juvenes, cum nimis jam tum frequentem, minùs tamen ritè

A

& serio

& serio se colentium turbam fastidiat nostra Diva. Et forte non alii magis rei, quàm aurei, quod diximus, argumenti viribus frequentiam istam hodiè debemus, uti eadem jam olim in querelarum materiam vertit vel ipsis Britannis toto à nobis, quibus Romanorum nata vel data jura, orbe divisus vid. Arthurus Duck. *lib. 2. de autor. juris civil. Romani. c. 8. part. 2. n. 31. & seq. & part. 3. n. 32.* Certè Imperatori nostro sacratissimo insignis fit injuria nec uno nomine; quippe quæ ipsum de constitutione sua *Novella Falcidix* beneficium in testatorum & hæredum emolumenta simul aptante, omnibus hominibus prædicasse, genuinus verborum sensus & integræ legis visio declarant: ea inciviliter & haud absque calumnia, vid. *l. penult. ff. ad exhib. l. 24. ff. de legibus*, isthic ad solos Jurisperitos constringuntur, illic ad universum jus ejusve disciplinam promittuntur laxanturq;. Nec minori contumelia Jurisprudentiam nostram dehonestat sordidum istud ac illiberale elogium: ut taceamus nunc quàm ab ipsa experientia falsitatis passim vincatur vid. Maynard. *lib. 3. decis. Tholos. c. 38. D. Limn. 8. l. P. c. 3. n. 24.* (ubi, *multi*, inquit Professores *in fata concedentes, famam quandoque sibi, liberis & familia famem ut plurimum relinquunt*) & seqq. ac in *addit. n. 24. & 26.* ubi illi paupertati remediũ non à legum scientia, sed ab *Academiarum Patronis* quærit, qui debeant Professoribus non solum de prandio sed etiam de cœna & ita prospicere, ut quotannis aliquid ipsis supersit, quod in arcã possint reponere, quo vel senectuti, vel ipsis morte pereuntibus, conjugibus ac libris consultum sit. add. D. Walther. *de statu & privileg. Doctor. cap. 8. §. 42.* Illam equidem artem ceu rem sanctissimam & precio nummario non æstimandam ita reverenter habent juris sacerdotes, ut vel exinde profanam cibalem metuant, si in judicio honorem petierint

petierint juris civilis Professores *l. 1. §. 5. ff. de var. & extraord. cognit.* Et malè consulti præcones inter quæstuosa nomina censent ac ditescendi instrumenta, etiam tunc, quando eximii omnino laudibus prudentiam hanc se mactare videri volunt. Quàm autem juventuti, ex sine tali similia media componenti, noxia sit isthæc opinio, quamq; per consequentias & magis toti Reipublicæ, quàm ex adversò salubre & præclarum, si illa civilis scientiæ virgo pro reconditis dotibus virtutibusq; suis, quas meliùs forsan novè interioris admissionis familiares, curatiùs ornaretur & sanctiùs coleretur; prodere quidem hic aliquà possemus, nisi rei amplitudo institutiq; conditio officerent. De cætero non eò accipi velimus hætenus disputata, ac si non ad divitias etiam quærendas, augendas, servandasq; pertineat legumlatio nostra: imò potius diversa sustinentibus alterutrum evenire fuerit necesse, ut aut *leges aut Rempubl.* nostram malè se habere coarguant. *Leges*, quæ utpote ita non occuparent omnes suas partes, saltem in secundis vel tertiis consistentes, quas inter etiam hæc, ut civitas, cui latæ, opibus locuples, copiis firma sit. *Rempublicam*, cujus scilicet tantùm non depositæ indicinam ferunt, quando legum vis evanida & effectus sui potiri nescit. Uti autem *istud* non temerè quis asseruerit: ita *illud* bonis adversatur principiis, quibus alibi docemur, finem juris nostri esse civilem Imperii Romani beatitudinem, tot numeris absolutam, quot sperare est pro rerum humanarum sorte. conf.

l. 8. in fin. C. de legib. l. 1. C. qui atate se excus.

N. 51. N. 111. Leo Imperat. in proæm. Novell.

Ad ejusmodi autem Reipub. felicitatem divitias quoque & quarumcunque facultatum, sine quibus illa vel subsistere vel defendi nequit, affluentiam pertinere, jam tum diximus.

A 2

Neque

Neque publicas tantum opes loquimur, sed privatas non minus, quarum utrarumque causa adeo existit conjuncta, ut absque hisce illas aut nullas aut non diuturnas esse oporteat: Unde pro collatoribus suis tantopere sollicitatur Divus Justinianus, ceu ex variis eâ gratiâ conditis legibus manifestum. Possimus omnia ista non uno juris nostri argumento sive dilucidare sive affirmare, nisi consilii ratio obliteret. Id sanè in propatulo, utilitati publicæ privatæque ac necessitatibus humanis, tanquam causæ morali retroque fini, leges nostras luculentam partem accepto ferri. vid.

§. 2. Inst. de iur. N. G. & C. l. 1. §. 2. l. 7. §. 1. l. 11. ff. de just. & iur. l. 51. §. 2. ff. ad leg. Aquil. l. 1. in pr. ff. de exercitor. act. l. 1. de tribut. act. l. 1. §. 4. depositi. l. 1. de contrah. empt. l. 11. de prescript. verb. l. 12. de pignor. & c.

Et hætenus verum, quod legibus provideatur quoque ne in paupertate vivant homines, ceu sigillatim ex S^cti Vellejani auxilio constat, quo non alia ex causa subventum esse sequioris sexui, textus accommodi exstant in *l. 1. §. 1. l. 16. pr. l. 21. in pr. ff. ad S^c. Vellejanum*. Item ex Competentiæ, quod vocant, privilegio, cujus effectus, ut non integrum debitum extorqueatur, sed tantum relinquatur debitoribus ne in posterum egeant *l. 19. ff. de re judic. l. 173. ff. de R. 1.* Cum primis autem ad illam causam spectat diffusissimus commerciorum tractatus, in quo ita versatur jurisprudentia nostra, ut mercaturæ usum ac vigorem alterâ manu ubique foveat, juvet & frequentem expeditissimumque reddat; alterâ eandem ad justitiæ æquitatisque normam exigat & attemperet. Prius quidem ad utilitates pertinet, quæ ex commerciis omnigenæ in rem privatam communemque redundant, de quibus vid. *Benvenutus Strachade*

cha de mercator. part. 2. rubric. de statu mercator. n. 16. Scaccia
de commerciis & cambio §. 1. q. 1. n. 68. 73. (ubi inter alia refert
Baldi nostri dictum. Massam mercatorum esse summum bonum
& quintum elementum) & n. 153. D. Limnaeus lib. 6. juris publ.
c. 5. n. 15. D. Klock. in tract. de arar. lib. 2. c. 25. n. 1. & seqq. n. 36.
& seqq. ubi n. 40. cautelas circa hanc rem observandas subji-
cit. Atque ista quidem in tantum vera, liceat nobis unum hoc
addere, ut terras que nullô aut rarô mercaturæ calent studiô,
plerumque & publicè & privatim inopiâ laborare videas.
Quod ipsum in causa est, ut tales provinciæ gravioribus sæpe
tributis onerentur, non sine insigni ferè tam ipsorum Impe-
rantium quam subditorum incommodo. Et nescio an id
ipsum innuere voluerit Plato libr. 2. de republ. Impossibile
fermè judicans, civitatem constituere eo in loco, in quo ad-
vectionibus non indigeat. Certè Laurentius Medices Floren-
tinorum Dux mercaturam caput dixit, unde & robur & nervi
in rempublicâ manēt. Ex Bruto lib. 8. hist. Florent. D. Klock. dict.
lib. 2. c. 5. n. 36. Quamvis quæ in hac vel illa v. c. Hollando-
rum civitate verissima, nec temerè ad qualvis provincias for-
tasse applicueris. Non tamen desunt, qui ipsis quoque Prin-
cipibus aut rebus publicis, inter media ærarium augendi, mer-
caturam commendant Bodin. lib. 6. de repub. c. 2. ubi inter alia
ita inquit: Toutes fois si est il plus seant au Prince d'estre marchand,
que Tyran: & au gentil homme de traffiquer, que de voler. quem
sequitur le Cynée d'estat allegatus à Limnaeo d. c. 5. n. 77. add.
Bufius lib. 3. de repub. c. 1. quod tamen de casu saltem necessi-
tatis accipiendum, eôq; tali, ut aliter nec locupletare deple-
tum ærarium possit, nec tueri majestatem Princeps. Bodin.
d. loco. post Lelium Zechum lib. 2. de Princip. c. 2. D. Klock de æ-
vario. d. cap. 25. n. 33. & seqq. Meritò proinde non vulgari fa-
vore

vore quæcunq; ad promovenda commercia pertinent, complectitur civilis sapientia, & publicis causis haud inferiora reputat, arg. *l. 1. §. 20. ff. de exercitor. act.* Nec nova eam in rem subsidia si quæ vel mercatorum sedulitas vel ipsa negotiorum necessitas excogitavit, in sinum suum recipere dedignatur, legali cuncta moderamine fovens & sapienter adornans. Huc nobis haud inappositè referre videmur, quod cum cives negotiationibus operam dantes vel ob locorum qui commercijs sociantur distantiam, vel negotiorum molem, vel conditionis suæ eminentiam (sic nobiles cum decoro mercaturam facere posse, si liberalibus artibus ipsi vacantes exercent illam per agentes suos &c. arbitratur Comes Annibale Romæi *discurs. giorn. 5. citante Lynneo in additionibus ad lib. 6. juris publ. c. 5. n. 70.* subdens, *eiusmodi servato decoro à Veneta nobilitate mercaturam exerceri.* Idem statuunt Stracha *d. part. 2. tit. de stat. mercator. n. 17. in fin.* Mynsing. *cent. 6. obser. 54. n. 13. aliq.* citati à Josia Nolden *de nobilitate c. 17. n. 175.* qui tamen cum Francisco Pfeil *lib. 2. consil. 202. n. 97.* & aliis dissentit) aliave impedimenta, ipsi non semper rebus suis superare ac negotiationes per semet expedire valerent, cœperint aliorum quasi procuratorum ministerio uti, quos tamen eorumq; contractus eodem jure cum cæteris procuratoribus & horum contractibus censerè è re commerciorum non videbatur: inde ad hanc partem jurisprudentia curam suam porrexit, & quid in hisce negotiatorum vicariis servandum, certa legumlatione definivit subsequenti commentationi materiam ministraturâ.

I. Admini-

7
CAPUT II.

<p>I. Administrator negotiationis aliena
hodie Factoris nomine vulgò venit,
qui & promiscuè institor dicitur.</p>	<p>cujus appellationis ratio inquiritur.
V. Alia vocis synonyma Buchhalter/
Cassierer. &c.</p>
<p>II. Factor in latiori & strictiori vo-
cis acceptione quis sit?</p>	<p>VI. Institor qua ratione inter Sy-
nonyma referri possit.</p>
III. Vocabuli Factoris notatio.	<p>VII. Factoris definitio realis ejus-
demq; brevis explicatio.</p>
IV. Factor Italis dicitur Agente	

Dicuntur autem Procuratores seu administratores isti I. negotiationibus alieno nomine faciendis præpositi, hodiè vulgò *Factores*, Germanicè *Ein Factor* / Italicè *Factore*, Gallicè un *Facteur*, Belgicè *Gen Facteur* / vocabulo Etrusco seu Italo & parùm Latino. Equidem Dd. nostri eundem esse *Factorem* cum *institore* communiter volunt & utrâq; appellatione promiscuè utuntur præsertim vetustiores, vid. *Decius consil. 510. n. 5.* (ubi refert illud *Angeli*: quod *Factores* licèt in mille literis se scribant debitores omisâ qualitate officii, tamen non possint conveniri, quia videantur scribere, ut *factores* & *factorio* nomine. De quo infr. suo loco)

Elbert. Leonin. consil. 45. Wesemb. in papar. ff. de institor. act. n. 1. ubi & Zoël. n. 1. Besold. in thesaur. pract. lit. F. n. 2. Harprecht. ad §. 2. 1. quod cum eo n. 13. ibidemq; in censura Belg. Cyprian. Regner.

Sed veremur, cùm institoris appellatio jure nostro latissimè pateat, ut istam laxitatem exæquet verbi *Factoris* vis, quam ex hodierno more habet. Nobis itaque videtur *Factorem* in latiori vocis usu dici, qui negotiationes nostras sive præsens sive absens exercet: in strictiori & magis propriè illum, qui in terras externas ablegatus aut ibi aliàs residens nostro nomine merces vendit, emit, permutat, transmittit, precium accipit, solvit &c: confer

Köppen

I.

II.

Röppen p. 1. quest. 21. n. 1. Berlich. p. 1. conclus. 64. n. 75. D. Carpz. l. P. F. S. p. 1. constit. 28. de fin. 28. n. 1. D. Rebhan. in hodeget. jur. chart. 2. clim. 4. parakel. 3. n. 6.

- III. Qui citato loco inde vocatum *Factorem* scribit, quod commenda a iussa à dominis negotiatoribus faciat. Nobis eadem videtur notationis ratio, quæ vocabuli *Agentis* Italicè *Agente*, Germ: *Ein Agent*: ut sc. *Factores* dicantur à frequenter assidue & industriè faciendo mercaturam & hujus ratione sibi commissa. Unde etiam nomen *Agenti* illis tribuunt Itali, Annibal Romei d. tr. giorn. 4 *Ma la*. (sc. mercantia) *fara esser citar par mano de suoi Agenti* hoc est *institorum*, interprete *Limneo* supr. cit. c. n. 70. Ratione non multū ab simili, ac quā in jure nostro actores universitatis, municipum, societatum, item à Tutoribus constituti, & bonorum actores servi

l. 1. §. 1. l. 6. §. ult. ff. quod cujusque univers. l. 5. §. 9. de constit. pecun. §. ult. i. de curator. l. 1. C. de actoribus tutor. l. 12. de liber. leg. l. 8. & 30. ff. de jure fisc. l. 19. C. de solut.

Quā item *Agentes* in rebus dicuntur, qui varia Imperatoribus in provinciis ministeria præbebant, de quibus T. T. C. de

Agent. in reb. & de Princip. agentium in reb. Jul. Cas. Bulenger. lib. 6. de Imp. Rom. c. 42. & 43.

Aliās hodie *Agentes* appellari consueverunt, qui publico nomine ad negotia quædam expedienda mittuntur sub inferiori quam legati axiomate. Sic quoque Procuratores in Imperii Judicio Aulico causas agētes Germanicè *Agenten/Reichs*

- V. *Hoffrahts* oder *Reichs Agenten* salutari novimus. Videntur præterea *factores* latius ita dicti in vernacula nostra vocari *Buchhalter* vid.

Sichard.

9
Sichard. ad rubr. C. de Instit. act. Speidel. nota-
bil. jurid. Polit. voce Factor.

Et siue Gallico siue Etrusco idiomate *Cassiere* vel *Cassier* no-
stratibus *Cassierer*/quod *cassæ*, id est, arcæ pecuniam Domi-
ni continenti præsent, eâq; negotientur. Licet utraque ap-
pellatio ad publicas quoque functiones illorum, qui pecunias
siue militaris siue provincialis ærarii dispensant, accommoda-
ta inveniatur. Non malè denique *Factorem* nostrati lingua
interpretaremur *Einen Gaden oder Gewercks Verwalter* /
ceui ita vertit institorè C. A. Q. i ff. de instit. act. Reliquæ appel-
lationes *der Laden oder Gaden Diener* / *Krämer* / *Kauffmans*
Gesellen / *Kramjungen* / uti huc non pertinent, ita forsitan cer-
tis institorum speciebus designandis aptæ natæ sunt. Famuli
domestici die *Hausvoigte* / *Hausknechte* / *Schaffner* quan-
doque instar institorum habent, quales diceremus eos, qui in
publicis diversoriis & cauponis operas suas locarunt: ut pluri-
mum verò isto jure non veniunt, vid. D. Mevius *ad jus Lubec.*
lib. 3. tit. 6. art. 6. n. 14. & seqq. *Institorem* inter synonyma *Fa-*
ctoris rectè numerari, nulli dubitamus, modo ista vox in latio-
ri significatione, illa in strictiori & propria accipiatur; atque
ita forsitan exaudiendi erunt *Dd. supr. n. 1.* laudati. Propriè au-
tem *Institor* dicitur omnis is, quem quis tabernæ, mercibus
distrahendis, emendisq; mensæ (banco, cassæ) aut cuilibet
alii suæ negotiationi quæstus ergò præposuit.

*l. 3. l. 5. l. 16. l. 18. ff. l. 3. C. de Instit. act. §. 2. l. quod cum eo
qui in alien. potest.*

Quo in sensu olim *officinator* appellatus est. Cujac. in *de Regl.*
C. de Instit. act.

Realiter *Factorem* in memorata acceptione latiori de-
finimus *Administratorem seu negotiorum gestorem quendam*
B negotia-

VI.

negotiationibus alienis questus ergo prepositum. Diximus *Administratorem &c.* negotia enim aliena administrare & gerere dicimur non tantum ex jussu & mandato, sed ex locato, imò maxime præter Domini voluntatem.

l. 1. pr. ff. de procur. l. 5. pr. de O. & A. rubr. l. 1. & 8. ff. quod cum eo. l. 1. §. 1. 3. & 6. ff. quod jussu. l. 2. §. 1. seqq. l. 6. §. 1. & 6. l. 8. §. 3. l. 60. §. 4. ff. mandat. junct. l. 36. §. 1. ff. §. ult. 1. Eod. l. 13. l. 22. de prasc. verb. passim. de negot. gest.

Ea itaque voce generaliori uti maluimus, quod *factores* ex omnibus illis causis constitui posse videantur, de quo infra *c. 4. & seq.* Diximus (2) *quendam*: hæc sc. vox improprietas nota reputatur *arg. §. 1. l. de legat.* ut adeò eâ *factores* à negotiorum gestoribus propriè sic dictis, nec non ab aliis administratoribus luculentius discernantur. (3) *negotiationibus questus ergo &c.* quibus verbis differentia specifica repræsentatur, ceu infra suo loco patebit.

CAPUT TERTIUM.

I. Res que Factori committuntur à Procuratore etiam peragi possidentur.	VI. Epistola in jure cum nuncio confertur.
II. Novis negotiis novas legum definitiones & nova nomina aptat juris prudentia.	VII. Institores nomine & re à Procuratoribus distant.
III. Nuncii à reliquis mandatariis distincti.	VIII. Id quod ita constitutum, expofcente æquitate, n. 9.
IV. Ex actu Procuratoris ipsi, non mandanti, actio directa queritur.	X. Et utilitate necessitateq. & n. 11.
V. Nuncii non tenentur, sed ipsi domini, illi quippe sunt tanquam instrumenta.	XI. Per promiscuum usum quid intelligatur.
	XIII. Vtilis hodie actio adversus mandantem datur.
	XIV. Ei, qui institoria tenetur, etiam directò condici potest.

Opus

Opus equidem non fuisse cuiquam videretur, novum quasi ac
 peculiare sive mandatiorum sive operas locantium, qui *in-*
stitores factoresq; audirent, comminisci genus. Utpote quod
 citra omne dubium simplici mandato aut locatione negotia-
 tionum nostrarum exercitationem includere ac procuratori-
 bus satis tuto committere licuerit, exactissimâ ab iis diligen-
 tiâ peragendam.

Arg. l. 2. §. 1. & seqq. l. 3. §. 1. l. 5. §. 4. l. 10. §. 1. &
seqq. l. 60 §. 4. & passim. ff. mand. l. 1. §. 5. in pr. &
§. 5. seqq. l. 17. in pr. l. 18. ff. de instit. act.

Verùm ea fuit juris nostri conditorum prudentia & tùm æ-
 quitatis, tùm utilitatis humanæ promovendæ necessitatisque
 relevandæ studium incomparabile, ut si quæ communis ma-
 ter natura, quâ est in rebus cum primis civilibus progignen-
 dis mirâ fecunditate, nova suppedicaret negotia, ac ejusmodi
 induta circumstantiis, quæ perlati jam juris generalioris defi-
 nitiones, non ita commodè ac utiliter subirent: Illi extemplo
 de peculiaribus remediis singula momenta pressius atten-
 dentibus sollicitarentur, cuncta ad benignitatem hominum-
 que utilitatem, rigidâ pristini juris normâ insuper habitâ, sa-
 pientissimè referentes. Inde sc.; ne longius abeamus, pro-
 cessisse quoque videtur, quod mandatiorum certa species
 propriâ non tantùm *nunciorum* appellatione efferri cœpit,
 sed & juris effectû à reliquis procuratoribus discerni. Cum
 enim aliàs procuratores ex contractibus nomine mandantis
 à sese initis ipsi efficaciter obligarentur, obligarentq; secum
 contrahentes.

§. 5. l. per quas pers. cuiq; acq. l. 67. ff. de procurat.
l. 14. de publician. in rem act. l. 49. ff. mand. l. 11.
§. 6. ff. de pignor. act. l. 7. & 8. C. si quis alteri vel
sibi.

B 2

Et

I.

II.

III.

IV. Et ita quidem ut nullâ mandans directâ teneatur actione, aut eos, quibus cum procuratore negotii quid intercessit, convenire possit.

d. §. 5. l. 49. §. 2. ff. de oblig. & act. l. 11. eod. l. 126. §. 2. de V. O. d. l. 7. & 8.

V. Id quod Raphaël de Turri in *tr. de Camb. Disp. 3. q. 7. n. 39.* apud nullum interpretem se legisse scribit: quamvis certi juris esse dixisset alibi *Disp. 1. q. 15. n. 26.* In nunciis tamen & similibus, qui nunciorum instar habent, placuit ut non ipsis, sed dominis obligatio quæ sita intelligatur citra ullam cessionem *l. 14. §. ult. l. 15. ff. de constit. pecun. l. 5. ff. quod jus. l. 24. §. 2. ff. de usur. de Turri d. Disp. 1. q. 16. n. 4.* Nuncii enim, utut mandato alieno non secus ac alii procuratores negotia expediant, ejus tamen plerumque conditionis & eum in finem accipiuntur, ut instrumenti saltem vice ad instar epistolæ (cujus exinde & nuncii perpetua in jure occurrit sive conjunctio sive comparatio.

VI.

vid. l. 2. ff. de pact. l. 1. §. 1. ff. mand. l. 1. §. 2. ff. de contrah. empr. l. 2. §. 2. ff. de O. & A. l. 9. ff. de precar. l. 25. §. 4. de A. vel A. hered. l. 7. C. si quis alteri vel sibi.

Et epistolam Epictetus nuncium tacitum dixit, qua eâdem ratione nuncius non ineptè epistola viva indigitaretur *confer. Cujac. in d. §. C. si quis alt. vel sibi & ad l. 2. ff. de pact.*) portent in ore verbum Domini sui, Turri *d. l. n. 11.* & nudum præbeant ministerium contrahentibus, non in simul nunciorum sed solo domini intuitu res suas agentibus, unde & hoc modo contractus à Nuncio celebrandi formulam concipiunt: *Vendisse Titio Domino meo ades illas pro 100?* de Turri *d. q. 16. n. 5.* Quæ quia in reliquis procuratoribus aliter obtinent,

ment, an appellatio procuratoris propriè conveniret nuncio, VII.
 disceptatum quoque fuit *l. 1. §. 1. ff. de procurat.* Ad *Institores*
 itaque nostros ut revertamur, eos, uti nomine, ita re à cætero
 procuratorum ordine segregavit jurisprudentia, tum qui-
 dē in aliis, de quibus capite sequenti & infrā passim: tum in eo
 cum primis, quòd, ut suprā dictum, cūm ex simplicis procura- IX
 toris actu mandator conveniri non possit, ex institoris possit
 præponens *l. 1. & toto tit. ff. de inst. act. §. 2. Inst. quod cum eo qui*
in al. potest. Turri de Camb. Diss. 3. q. 7. n. 41. seqq. & æquitate &
 utilitate necessitateq; exposcente. Æquitas conspicua est, ex VIII.
 parte quidem præponentis tum in eo, quod institoris factum
 præstare se velle tacitè quasi recepisse quis intelligitur ipsa
 præpositione.

arg. l. 11. §. 2. ff. de instit. act. l. 1. §. 2. 1. quod cum eo
qui in alien. potest. l. 1. in pr. ff. de exercit. act. l. 7.
in pr. & §. 6. ff. nautæ caup.

& voluisse *l. 7. §. 11. ff. ad SC. Macedon.* quasiq; iussisse, ut cum
 institore contrahatur *l. 29. ff. de reb. cred. add. l. 1. §. 1. ff. quod*
jussu. Tum in eo, quod æquum sit, ut dominus ex actu instito- IX
 rum commoda sentiens, ex eodem obligetur quoque & con-
 veniatur. *l. 1. ff. de inst. act. Paul. lib. 2. sentent. tit. 8. pr. j.*
l. 10. & 149. ff. de R. l.

Ex parte contrahentium cum institore æquitas non minus se IX.
 prodit in eo, quòd illi contemplatu domini magis quàm insti-
 toris in creditum aut debitum eant

l. 29. ff. de rebus cred. l. 1. ff. de exercit. act. l. 1. l. 6. §.
1. ff. de negot. gest. l. 84. ff. pro socio. l. 4. junct. l. 3.
§. 11. ff. de minor.

Utilitas quoq; publica & necessitas in obscuro esse nequit ex- X.
 pendentem, commercia non tantum ex rebus preciosis, sed &
 viliori-

villoribus quorumque usus versatur quotidianus consistere, atque illis quidem Rempublicam florentem potentemque; servari, absque istis verò servari plane non posse: unde utriusque commatis negotiationum in publicum egregium momenta ac emolumenta elucescunt. conferatur §. 2. l. de l. N. G. & C.

- XI. *junct. l. 5. ff. de l. & l. 1. ff. de contrah. empr.* Posterioris autem generis mercaturæ operam navantes, nec aliter sæpe prioris studiosi, negotiationibus suis plerumque talis conditionis homines, vel ob exiguum quem ex illis sperant quantum, vel ob propriam fortunæ humilitatem vel aliam quandam necessitatem præficere coguntur, mulieres puta, servos, ancillas, pupillos, pueros, puellas, l. 7. §. 1. & 2. l. 8. ff. de inst. act. quibus cum nemo commercia sociare vellet, nisi domino obligationis directò subeunte vincula, quem proinde istis illigare è re commerciorum & consequenter argum. l. 1. §. 20 ff. de exercitor. act. publicâ, visum meritò fuit; Imò huic aptius consulere nescivit scientia civilis. confer: l. 17. §. 2. ff. de institor. act.
- XII. Ubi per promiscuum usum nihil aliud intelligitur: quàm indifferens & communis contrahentium seu commerciorum, uti explicat in not. *lic. E. Gothofredus*, utilitas & commoditas. Ita quæ conjuges in communi usu habent promiscui usus dicuntur l. 9. ff. de usu & hab. l. 49. §. 2. ff. de legat. 3. & quod proprius accedit, municipes, cives &c: iis rebus, quæ universitati communes sunt, promiscuè uti dicuntur in l. 1. §. 22. ff. de A. vel A. possess.
- XIII. Neque enim putamus ex quovis simplici mandato mandantem convenire potuisse, ceu paulò antè dicitur occupavimus, licet postea receptum appareat, ut ad exemplum Institoria actionis utilis detur in eos actio, qui procuratores rebus suis agendis præposuerunt l. 31. de negot. gest. l. 13. §. 25. de act. empr. l. 19. in pr. de instit. act. l. penult. C. de exercitor.

ercitor. act. Prout & ei, qui institoria tenetur, directò con-
dici posse, non minus placuit §. 8. l. quod cum eo. l. 29. ff. de reb.
cred. l. 17. §. ult. ff. de inst. act. sive jam id admissum ante, sive
post propositam à Prætorè institoriam. vid. Bach. disp. 8. de
act. th. 15.

C A P U T IV.

I. Factores per non alium quàm man-
dati contractum constitui videntur
n. 2.	XIV. Promiscuus utriusq. vocis usus.
II. Factor tenetur domino & con-
tra dominus factori iudicio mādati.	XV. Explicatio l. 3. §. 4. & l. 23. ff.
de minor. ac Cujaciana interpre-
tationis discussio n. 16. seqq.
III. Actio mandati non datur nisi con-
tractu mandati precedente.	XVI. Obiter dicta à Dd. sententia no-
mine vel numero non veniunt.
IV. Negotiatio institori à domino mā-
data dicitur in jure nostro.	XVII. Filius familias pubes procura-
tor patris obligatur iis, quibuscum
contrahit.
V. Tractatio de Factoris constituen-
di modis egregia est utilitatis.	XVIII. Filius jussu patris contrahens
sub quoq. nomine contraxisse intel-
ligitur.
VI. Institor in genere ipsa præpositione
constituitur. n. 7. seq.	XIX. Discriminis ratio inter manda-
tum & jussum in persona filii fami-
lias quæ affertur, insubtilis est.
VII. Factor, licet moriatur præpo-
nens, quis manet.	XX. An parentis mandato filius fami-
lias constitui institor rectè dicatur?
VIII. Negotium cum Institore deco-
ctore ignoranter gestum validum est.	XXI. Mandati & jussionis nova dif-
ferentia.
IX. Differentia alia hujus negotii à
mandato, aliisq. contractibus.	XXII. Filius vel servus tacitè etiam
voluntate constitui possunt Instito-
res & n. 23.
X. Discriminis causa.	XXIII. Discrimen tribi gria & insti-
toria actionis non à modo constitu-
endi, sed mercis qualitate repeten-
dum.
XI. Consideratio Specialis modorum
constituendi.	
XII. Institores jussu quasi præpo-
nuntur eorum quorum potestati
subsunt. n. 13. seq.	
XIII. Differentia mandati & jussus.	

Factores

- I. Factores licet in nonnullis articulis paulò ante distinxerimus à procuratoribus, per non alium tamen illi, quàm mandati contractum, constitui videntur. Factor enim & dominus mandati iudicio invicem sibi tenentur, ceu exsertè definit Ulpianus in *l. 1. ff. de institor. act.* Mandati autem actio, inquit Paulus in *l. 20. §. 1. ff. mandati*, non potest competere cum non antecesserit mandatum. Optima scilicet collatione inferimus, ubi actio mandati, ibi mutua quoque subest mandantis & mandatarii obligatio arg. *l. 6. §. 1. §. 4. l. 2. l. 32. ff. mandati. §. 1. & 17. Inst. de act.* ubi obligatio ista, ibi & mandati contractus *l. 1. l. 2. in pr. ff. mandati. tit. Inst. de obligat. ex cons. l. 1. §. 2. ff. de rer. permut.* Siquidem suam ubique effectus arguit causam, quod est in vulgari brocardico. Præterea omnibus iis textibus, qui mentionem habent mandatæ institori à domino negotiationis, quæ diximus affirmantur. Inspici possunt *l. 5. §. 15. l. 12. ff. de inst. act. l. 8. ff. quod cum eo. l. 1. §. 12. ff. de exercitor. act.* & hæc quoque faciunt pro colorandis iis quæ capite præcedenti n. 1. allata. Verum enim vero latius protensâ inquisitionis curâ (quam modicæ utilitatis existimare non debemus, cum ex hac disputatione officii factorii obligationisq; qua dominus & institor sibi invicem tenentur, omnis ratio dependeat: quæ quidem res accuratè pertractata nuspiam comparet) & juris nostri effatis cum ipso hodierno ulu penitiùs contentis, deprehendimus non posse hunc articulum commodiùs transigi, quàm considerando institoris institutionem primùm in genere, deinde in specie. In genere institor quis fit ipsâ præpositione.

l. 11. §. 2. ff. de institor. act. ad. l. 3. l. 4. l. 5. in pr. & §. seqq. in verbo præposuit. l. 9. l. 18. ff. eodem.

quâ nempe tabernæ aut alias mercibus emendis vendendisq; præficitur

præficitur & negotiatio aliqua conceditur. Atque hinc est, quod præpositio illa ejusq; lex seu conditio, quoad obligationem factoriam, præprimis contuenda ac observanda inculcetur.

vid. l. 5. §. 11. & seqq. l. 11. §. 5. ff. l. 2. C. de institor. act. §. 2. Inst. l. 8. ff. quod cum eo qui in alien. pot. l. 1. §. 12. junct. l. 7. §. 2. ff. de exercitor. act.

Indeque dominus præponentis, institores præpositi ac præpositæ appellationes sortiti sunt *l. 7. §. 1. l. 11. in pr. §. 5. & 6. & passim. ff. de institor. act.* Imò tanta vi hanc præpositionem animârunt leges ut eâ ab initio ritè factâ maneat quis institor seu factor, licet & decesserit præponens eoq; ipso voluntas ejus expiraverit. *c. 5. de rescript. in 6. arg. l. 4. ff. locati. & hæres aliusve successor vel ratam nondum habuerit præpositionem, vel eâ sit condicione, ut nec ratificare valeat l. 5. §. 17. l. 17. §. 2. ff. dict. tit.* quod eò extensum videmus, ut licet institoris, qui decoxit, mandatum extingui velint, per ignorantiam tamen gestum cum ejusmodi institore, validum esse, & obligari præponentem, post Baldum, Decium, Acursum, Benvenutus Stracha *de decoctoribus pars. 3. n. 52.* Ut ita hætenus à mandato, quod cum mandante moritur *l. 15. C. §. 10. Inst. de mandato,* iterum præsens negotium dissideat: Ab aliorum verò contractuum genio, qui scilicet in principio voluntatis sunt, postmodum necessitatis *l. 5. C. de obl. & act.* propius absit. Quamvis in domini stet arbitrio, an velit aliquem rebus suis præponere institorem, præpositus tamen nec mutuo quidem utriusque consensu institor esse desinit: nisi vel remotus ab exercitio mercium *l. 11. in pr. l. 17. §. 3. de inst. act.* vel palam ac legitimè proscriptum fuerit, ne cum eo contrahatur *l. 11. §. 2. & seqq. l. 17. §. 1. & 4. dict. tit.* Id quod tum propter utilitatem promiscui usus, ex prono puta negotiationum

VII.

VIII.

IX.

X.

C

cursu

- cursu tam ad contrahentes quam ad dominum institutoris re-
 dundantem: Tum propter æquitatem ne contrahentes citra
 culpam suam decipiantur, ita placuisse invenimus *l. 11. §. 5. l. 17. §. 2. de instit. act.* Ut adeò præpositionis causam ita videas
 attemperatam, ut nec mandato quod unius, nec reliquis con-
 tractibus qui mutuo dissensu resolvi nõrunt, hinc similis ex-
 istat. Atq; ita se habet constitutio factoris in genere conside-
 rata. Pressius & per species ituri separandas omnino autu-
 mamus illas personas, quæ potestati præponentis subjectæ &
 quæ non sunt. Priores siue dominicâ potestate teneantur si-
 ve patriâ (licet enim mox citanda lex *1. de servis tantum lo-*
quatur, eorum tamen nomine etiam filios familias exaudien-
 dos esse suadet *pr. junct. §. 2. Inst. quod cum eo. l. 7. §. 1. l. 19. §. 2. ff. de instit. act.*) præponuntur vel expressa voluntate, vel taci-
 ta. Illud non genuino mandato interveniente, sed quasi jussu
 patris dominive fieri credimus: adducti primò per *l. 1. ff. de*
inst. act. junct. l. 29. ff. de reb. cred. secundò per l. 5. §. 2. ff. de in
rem vers. junct. l. 7. §. 11. ff. ad SC. Maced. Tertiò quod pater
 dominusve iis, quos in potestate habet, mandans jussisse in-
 telligatur *l. 1. §. 3. ff. quod juss. & pater jubens pro mandatore*
 & accessione habetur *l. 91. §. 5. ff. de verb. oblig.* Uti enim si
 quid negotii gerendum committitur suscipiturq; liberâ vo-
 luntate mandatum est. *l. 1. in pr. & §. 4. l. 22. §. 11. ff. mandat.*
l. 19. §. 2. de negot. gest. ita si vel propter paterni ac herilis impe-
 ril vim, vel auctoritatem magistratus parendi necessitatẽ in-
 volvit mandatum dici solet jussus *l. 157 l. 166. §. 1. l. 169. ff. de*
verbor. signif. l. 2. §. 23. ff. ad SC. Trebell. junct. §. 4. Inst. de Atti-
 XIV. *lian. tut.* Unde etiam ubi de ejusmodi personis, quibus jube-
 ri potest, sermo incidit, promiscuè solent jussus & mandati,
 negotiorum sibi persimilium *l. 1. §. 2. & 3. l. 5. §. 1. ff. quod juss.*
 usurpari vocabula vid. *l. 25. in*

*l. 25. in pr. §. 1. & seqq. l. 26. ff. de acquir. vel amis.
hared. l. 15. §. 1. ff. de fidejuss. l. penult. C. si quis al-
teri vel sib. l. 7. C. ad SC. Macedon.*

Id quod etiam usu venire opinamur in *l. 3. §. 4. l. 23 ff. de minor.*
Licet enim ex istorum textuum collatione elicere tentet Cu-
jacijs *lib. 15. obs. 19.* filium familias restitui si jusserit pater, non
restitui si mandaverit. Unde ansam arripiens non nemo, in
servo solùm jussui, in filio familias & jussui & mandato locum
esse scribit. Attamen ipsa litera & cuivis obvijs sensus mon-
strat, in dicta *l. 3. §. 4. junct. §. seqq. & d. l. 23.* rationem deci-
dendi non à jussu & mandati discrimine sed à læsione filii fa-
milijs arcessere J Ctos: ita ut sive mandasse pater sive jussisse
perhibeatur, utrobique succurrendum filio velint, modo ne-
gotium patre autore gestum, damnosum illi existat: nec mul-
tùm abluunt quæ alibi, nempe in commentarijs ad dict. *l. 3.*
§ si quis cum minor. ff. de minor. ipse Cujacius tradit, utroque
in casu locum fore restitutionis auxilio, prout vel spectetur &
obligetur filius aut jacturam aliàs sentiat, vel non spectetur ac
non obligetur. Ex quibus fortasse temperandæ sunt quæ al-
legata observatione 19. obiter notavit Cujacius; aut potius
excusanda, cum nec alias si quid superfunctoriè à Doctore
effusum, sententiæ nomine aut numero dignentur nostri, vid.
Hartm. Pist. *part. 4. quest. 19. n. 7.* Casper *Rloek vol. 2. consil.*
40. n. 151. Quamquam de cætero nec posterior Cujaciana
interpretatio, ut comiter dicamus, scrupulis careat. Pri-
mùm, ait, *filium familias ex procuratione patris mandatu susce-
pta non obligari, ergò nec restitui.* Ast filium familias puberem
patris procuratorem obligari iis, quibus cum contraxit, evin-
cunt textus capite præcedenti *n. 4.* adducti, jungantur.

XV.

XVI.

XVII.

C 2

l. 44.

*l. 44. ff. de pecul. l. 39. ff. de obligat. & act. l. 141.
 §. 2. de verb. obligat. l. 9. C. quod cum eo. l. 2. in pr.
 l. 7. ff. eodem: dict. l. 3. §. 4. ff. de minor.*

XX
 Ita filius patris mandatu fidejubenſ ex ſtipulatu tenetur *l. 10. §. 1. ff. l. 8. C. de fidejuſſ.* Secus tamen erit ſi filius, tanquã nunci-
 us & nudus miniſter interveniat, quo de caſu recte accipit *l. 4. C. quod cum eo qui in alien. poteſt.* Gothofr. in notis ibidem
 add. cap. præced. n. 5. Secundò dicit filii perſonam ſpectari,
XVIII. quando is ſuo nomine juffu patris contrahit. Equidem non
 capio cur adjecta ſint verba *ſuo nomine*: nam ſi filius juffu pa-
 tris contrahens, ipſe contrahit & ipſe contrahere ſimpliciter
 dicitur *rotor. ff. quod juſſ.* imò ipſe quoq; obligatur *l. 7. quod
 cum eo.* utique ſuo nomine contraxiſſe filium oportet, aliàs e-
 nim nudus eſſet miniſter, nec actio quod juffu in patrem da-
 retur, veluti contingit in caſibus *l. 4. C. quod cum eo qui. l. 5. ff.
 quod juſſ.* reliqua juris noſtri rationibus minùs conveniunt
 vid. *l. 1. in pr. ff. quod juſſ. §. 1. Inſt. quod cum eo qui.* Quod deni-
 que habet Cujacius, patris ſpectari perſonam ac proinde fi-
 lium non reſtitui, ubi ſis patris mandato contrahit procurato-
 rio nomine, id niſi ex prædictis explicetur, tolerari itidem ne-
XX
XIX. quit. Siquidem negotium cum filio familias procuratore u-
 triuſque intuitu geri verius eſt, aliàs enim ille non procurato-
 ris ſed meri nuncii inſtar eſſet, conf. Bach. *diſp. 8. de act. d. 11. &
 dicta capite præcedenti.* Et in univerſum, licet in perſona filii
XX
 familias diverſa eſſe juffum & mandatum poneremus cum
 Cujacio, discriminis tamen ratio valde inſubtiliter in eo que-
 reretur, quaſi in contractibus mandato paterno in itis patris
 perſona ſpectetur, filii in iis quæ juffu patris expediuntur. Op-
 pidò enim contra res habet poſteriori enim caſu magis patris
 jubentis perſona ſpectatur vid. *§. 1. inſt. quod cum eo. l. 1. in pr.
 ff. quod*

ff. quod juss. quam priori, ubi filius familias arbitrio mandati, si-
quidem genuinum aliquod à jussu distinctum fingere volu-
mus, susceptio relicta fuit *l. 19. §. 2. ff. de negot. gest.* & isthic ve-
rò & illic sibi imputare debet pater cur tali res gerendas com-
misit *l. 23. ff. de minor.* Ita nunc excussis Cujacii traditis simul
ruinam minatur postulatum illud: *quod in servo solum jussus,*
in filio familias & jussus & mandatum obtineat ac consequenter;
addimus, filius familias patris non tantum jussu sed vero quo-
que & genuino mandato Institor fieri possit. Contra quod
potrò urgemus, primò textum in *l. 1. §. 3. ff. quod juss.* ubi non
tantum domini sed & patris mandatum in formam jussus
transire dicitur. Secundò quod nulla patrem inter filiumque
consistat obligatio, nisi bonorum castrensiarum ratione *§. 6.*
inst. de inut. stipulat. §. 12. inst. de oblig. ex delict. l. 4. ff. de ju-
dic. l. 2. ff. de contrah. empt. Ergo nec obligatio mandati. Ter-
tiò quod mandatum ei, qui parendi necessitate obstringitur,
propriè non mandatum sed jussus sit, per supra dicta, jam ve-
rò filius isto obsequendi vinculo tenetur & quam maxime
propter summam patriæ potestatis vim *l. 2. ff. de just. & jur.*
§. 2. inst. de patr. potest. rubric. & tot. tit. ff. de obseq. parent. &
patron. prest. l. 3. l. 10. C. de patr. potest. In eo autem, ceu supra
monuimus, differentia substantialis est mandati & jussionis:
quam vis & alia subesse videatur, nimirum quod in mandato
regulariter necesse non sit, ut istud, præter mandantem &
procuratorem, aliis præsentibus scientibusve ineatur, in jus-
su verò requiritur, ut iis, qui cum servo filiove contracturi
sunt vel præsentibus vel aliàs non ignorantibus jubeatur. arg,
l. 1. §. 1. 6. 8. l. 2. & sequentium ff. quod juss. l. 12. ff. ad SC. Ma-
cedon. adeò ut nonnulli voluerint, ad ipsum contrahentem,
non ad filium verba jubentis dirigi debere, de quo tamen vid.

XX.

XXI.

Bach. ad §. 1. *Inst. quod cum eo qui in alien. potest.* Jussu itaq; parentum dominorumve institores constituuntur liberi & servi. Sed an num & aliis modis? ita videtur: quid enim si verbi causa pater mercem suam à filio exerceri non jubeat quidem sed patiatur, hoc est, sciat & non contradicat *l. 1. §. 3. ff. de tribut. act.* Fingemus casum: mater peregre profecto patre filium tabernæ præponit, aut etiam ipse filius, institore forsan mortuo, suscipit negotiationes & exercet, pater reversus non improbat factum nec approbat expressè, (rata enim si haberet gesta à filio, jussisse intelligeretur *l. 1. §. 6. ff. quod juss.*) sed patitur filium omnia agere, quæ institor solet, emere, vendere aliisq; modis contrahere. Et nos quidem filium hunc institorem, ac proinde ex actu ipsius patrem institoria obligari dixerimus. Tum quia quasi jussu patris filius institor efficitur; quasi autem jussus, uti verus expresso, tacito consensu inducetur ad instar verorum & quasi contractuum diversitatis vid. *l. 29. ff. de reb. credit. l. 1. l. 3. ff. de tribut. act. junct. l. 5. ff. de oblig. & act.* Tum quod institoria actio toties datur contrahentibus, quoties hi contraxere cum eo, quem ex. gr. tabernæ præpositum, nec, ne contraheretur, proscriptum aut interdictum inveniunt: ex ipsa enim illa præpositione tenetur dominus *l. 11. in pr. §. 1. & seqq. l. 17. §. 1. & seqq. ff. de instit. act. junct. l. 1. §. 3. ff. de tributor. act.* cum non minùs ex ejusmodi institoris, quam expressa voluntate constituti, actibus commoda sentiatur *l. 1. ff. de institor. act.* Si autem competit hoc casu actio institoria verum institorem fuisse qui gessit negotia, consequitur. Tum deniq; quod & extraneus tacita voluntate factor cõstitui possit, ceu infra dicemus: quidni ergò & filius vel servus? nec mutat, ex contractu servi in merce domini ipso patiente negotiantis non dari institoriam actionem, sed tributoriam in dominum

dominum *l. i. tot. tit. ff. de tribut. act.* Nam id minùs accurate dicitur: discerni siquidem oportet mercem peculiarem & dominicam. In illa si negotietur servus, tributoriae locus est **XXIII.**
l. i. in pr. §. 1. & 2. l. 5. §. 4. & 11. ff. de tribut. act. §. 3. & 5. inst. quod cum eo qui. si verò in ista, competit institoria non tributoria *l. 11. §. 7. de instit. act.* ubi cum ejus negotiationis, ex qua tributoria, & ejus, ex qua institoria datur, discrimen non à modo constituendi, an nimirum institor tacito an expresso consensu sit constitutus, sed an mercis in qua negotiatus est differentiâ reperatur, novum exinde pro firmata jam sententia suboritur argumentum: videlicet eundem ipsum, qui in merce peculiari negotiatus locum facit tributoriae actioni si negotietur in merce dominica causam dare actioni institoriae proindeque institorem esse.

CAPUT V.

I. Factores olim per mandatū contractum potissimum constituti.	VII. Opera interdum preciosior pecunia.
II. Hodie per contractus nominatos ut plurimum non gratuitos vel in nominatos.	VIII. Objectis.
III. Quo inter creditores concurrentes ordine factores sint habendi ratione salarii.	IX. Quare movetur.
IV. Institor rectè per locationem conductionem constituitur.	X. Tacitâ quoque domini voluntate institor constituitur & n. seqq.
V. Inter institorem & magistrum navis vix ulla discriminis ratio.	XI. Quo pertinet q. contractus negotiorum gestionis.
VI. Per contractum societatis & factorem constitui.	XII. Circa institorem Domino sciente tacitè constitutum distinguitur.
	XIII. Negotiorum nostrorum gestor etiam constituere potest institorem nobis ratihabentibus.

Quibus modis homines nostri juris constituere possimus factores expeditum: superat ergò specialis de reliquis dispectio. **I.**

spectio. Ubi contingere videmus ut quandoque testatâ & ex-
 pressâ, quandoq; tacitâ domini voluntate res agatur. Prius
 iterum fit vel gratuitâ, vel non gratuitâ contractus specie. Per
 negotium gratuitum nihil aliud intelligimus, quàm mandati
 contractum: eo siquidem intercedente olim *factores* potissi-
 mùm constitutos fuisse patuit *supr. c. 3. & c. 4.* quamvis nihil-
 ominus, quod itidem jam sæpe prædiximus, mandatariis &
 institoribus sua constet differentia, ceu & isti ab illis eviden-
 ter discernuntur in *l. 5. §. 10. l. 19. ff. de instit. act. l. 5. ff. de stipu-
 lat. prator. conferatur supra c. 2. & seqq.* Hodie ut plurimum
 commercii quoddam genus non gratuitum hîc frequentari
 experimur, sc. vel nominatum, puta locationem conductio-
 nem aut societatem quoque, vel innominatum aliquem con-
 tractum. Inde enim est, quod simpliciter ferè disceptent No-
 stri, quo ordine & loco *factores* ratione salarii censeri debe-
 ant, concursu creditorum excitato, vid.

*Berlich. part. 1. conclus. practicab. 64. n. 65. D. Carp-
 zov. l. P. F. S. part. 1. const. 28. definit. 28. D. Me-
 vius ad jus Lubec. lib. 3. tit. 1. articul. 11. n. 70.*

- IV. Quoad locationem jure nostro nihil dubii subesse videtur,
 cùm institorium munus per mandati contractum optime tri-
 bui jam sæpe monuerimus: mandato autem ubi merces ac-
 cessit, res ad locationem conductionem respicere dicitur. *l. 1.
 §. 4. ff. mandat.* imò quibus casibus sine mercede suscepto of-
 ficio mandati contrahitur negotium, iis casibus intervenien-
 te mercede locationem conductionem intelligi contractam,
 generaliter definit Imperator §. 13. *inst. de mandat.* Atque ita
 quidem de navis magistro disertè scripsit Ulpian. in *l. 1. §. 18.*
ibi, sed aut ex locato cum magistro si mercede operam ei exhibet.
 V. *ff. de exercitor. act.* Simillimi autem institoribus magistri illi
l. 1. in pr.

l. 1. in pr. l. 7. §. 2. ff. de exercitor. act. adeò ut nonnunquam extra id, quod navis cura magistro mandata in Institorem nostrum non competat, vix ullum appareat discrimen, quippe quod mercibus etiam emendis vendendisq; præpositos magistris interpretetur idem *J. Crusin l. 1. §. 3. ff. dict. tit.* Textus denique pro sententia nostra exstat in *l. 11. §. 8. & l. 12. ff. de instit. act.* ubi quis servum vicarium certâ mercede ab ordinario conduxisse legitur, eumq; merci suæ institorem fecisse.

Societatem etiam rectè ita contrahi, ut alter merces suppeditet aut pecuniam mercibus emendis, alter v. c. solas operas factorias præstet, nulli dubitamus; sive de æquis sive de inæqualibus, sive de nullis lucri partibus cautum fuerit arg. *§. 1. inst. de societate. l. 7. l. 52. §. 3. 4. & 11. ff. pro soc. l. 1. C. eod.* Constat etenim posse coiri societatem, ut unò pecuniam solò, alterò operas duntaxat conferente, partes tamen lucri damnive vel æquales omnimodo statuatur, vel lucri æquales, nullius partem is sentiat, qui operas præbet *§. 2. Inst. de societate. l. 29. §. 1. ff. pro soc.* cum sæpe alterius opera suppleat quantum ei per comparisonem patrimonii deest, imò ipsâ interdum pecuniâ pretiosior sit *d. §. 2. l. 5. §. 1. l. 29. §. 1. l. 52. §. 2. ff. pro soc. Gail. lib. 2. obs. 24. n. 2.* societatis itaque contractus & hac in re usum esse liquet. Graviter equidem obstare videtur, quòd *factorem* non suâ sed alienâ, præponentis puta merce, nec suo sed alieno nomine cum primis negotiari, passim in præcedentibus inculcavimus. Socius autem in domini communionem advocetur, ac proinde suo etiam nomine suasq; exerceat merces, cum socius nihil non cõmuni agat nomine.

l. 1. §. 1. l. 50. l. 52. in princip. & §. 4. l. 58. l. 83. ff. pro soc. l. 2. C. eod. l. 13. §. 1. ff. de præscript. verb.

Verùm eâ de societate exaudiri volumus tradita nostra, qua

D

non

VI.

VII.

VIII

IX.

non de rebus principalibus, sed de lucris & similibus accessio-
nibus in commune redigendis actum, cujusmodi societatem
contrahi posse volunt, vid.

*l. 52 §. 2. ff. pro soc. l. 13. §. 1. ff. de prescript. verb.
D. Franzk. in comment. ad tit. ff. pro. soc. n. 45.*

modò animo societatis in eundem ad ejusmodi placita perven-
tum esse appareat *l. 32. ff. pro soc. l. 44. eod. junct. l. 13. in princip.
ff. de prescript. verb.* licet autem hujusmodi quoque institor,
quia locius, suo simul nomine negotia gerat, id tamen minùs
nobis offecerit, cum & aliàs institorem suo simul nomine cõ-
traxisse intelligi rei effectus monstret, ipsum quoque actio-
num illigans vinculis

*l. 7. §. 11. ff. ad SC. Macedon. arg. l. 1. §. 17. ff. de
exercitor. act.*

de quo pluribus suo loco: conferatur *c. preced. n. 17. & seq.*
Tacitâ præponentis voluntate institor quoque constitui po-
test extraneus, quod tunc accidit, quando vel quis sciens pati-
tur mercem suam per aliquem exerceri, nec prohibet nec re-
moveret ejusmodi factorem,

X.

*l. 1. §. 5. ubi exponenda particula, faciliùs ff. de
exercitor. act. jung. l. 11. §. 1. de institor. act. l. 1.
§. 3. de tribut. act.*

XI.

vel negotiorum gestionis quasi contractu interveniente in-
stitoris vicibus quis perfungitur, quod rectè fieri posse con-
stat, tum ex apertis textibus in *l. 11. ff. de Negot. gest. l. 1. ff. de in-
stit. act. add. l. 37. §. 1. de Admin. tutor. vel cur.* tum propter du-
plicem rationem: 1. quod quævis negotia honesta & licita,
qualis etiam est negotiatio, quasi illum contractum subeunt.
T. T. ff. & C. de negot. gest. 2. quia ad id, ut institoriã actione
teneatur dominus, sufficit, modò aliquis mercibus ipsius
præpositus easque exercere conspiciatur, *l. 11. §. 1.*

l. 11. §. 1. l. 17. §. 3 ff. de instit. act. cap. precedent. n. 22
Quod verò priorem casum attinet, ulterius distinguendum videtur: An dominus fuerit præsens, an absens Si præsens res abibit in mandati speciem. *l. 6. §. 2. l. 18. l. 53. ff. l. 6. C. mandat.* adeoque ad præcedentem de expressis modis tractationem pertinebit: quamvis nonnulli genuinum illud & proprium mandatum esse nolint. Si absens, quasi contractu institutor constitutus intelligetur,

XII.

argument. l. 2. l. 41. ff. de negot. gest. l. 22. §. 10 ff. mandati.

Denique spectat huc, quod in *l. 13. pr. ff. de instit. act.* habetur: si negotiorum nostrorum gestor præposuerit & nos rati habuerimus. Ubi interest tamen, an negotia, quibus præponitur, certò & revera sint nostra, an non. Hòc casu negotiorum gestio subest, *l. 6. §. 9 & seqq. ff. l. 9. C. de Negot. gest.* Illò, subsequens rati habitio mandati contractum efformat. *l. 60. ff. de R. l. ult. C. ad SC. Macedon.* Atque hunc de modis constituendi articulum eò majori cura percolere voluimus, quia ex isto simul elucescit, quâ actione invicem teneantur Factores & Domini, quodnam Factoris officium, quæ mutuae præstationes, de quo suò loco explicatiùs.

XIII.

CAPUT VI.

I. In genere Factores constituere possunt, quicumque contractus, quibus constituentur, rectè ineunt.	V I. Alieno nomine qui praponant factores. n. seqq.
II. Famina factorem rectè praponit.	V II. Tutores & curatores vice dominorum habentur.
III. Vti & minor 25. annis, certâ tamen conditione.	V III. Ipsi institores alios substituere possunt.
IV. Vbi tamen exactior causa cognitio requiritur.	V IX. Tum & illi qui vel cum vel sine mandato negotia administrant.
V. In foro mercatorum procedi ex bono & equo & non curari apices juris	X. Tam ab uno quam à pluribus rectè præficiuntur factores.

D 2

Factores

- I. Factores constituere possunt, ut eò nunc perveniamus, in genere omnes, qui cõtractus & negotia, hæctenus inter cõstituendi modos à nobis relata, validè ineunt geruntque, v. c. quibus jubendi, mandandi, locandi, conducendi &c: jusest, id quod iis, quæ duobus proximis capitibus disputavimus, consequens existit. Nominatim verò Factores maximè constituuntur ab ipsis mercium vel negotiationis dominis, tùm etiam eorum nomine ac vice ab aliis. Quod Dominum attinet, nihil interest an mas sit, an fæmina, nam & ea rectè proponit *l. 7. §. 1. ff. de instit. act. l. 4. C. eod. l. 1. §. 16. ff. de exercitor. act.* nec per SC. Vellejanum relevatur, licèt pro institore à se præposito intercedere adeo que alienam obligationem in se recipere videatur *l. 1. & passim. ff. de instit. act. pr. junct. §. 2. l. quod cum eo qui in alien. potest.* Senatus verò omnibus mulieribus qualemcunque alterius cujusque obligationem suscipientibus succurrat, *l. 1. pr. l. 2. §. 1. 4. 5. l. 8. §. 1. ff. ad SC. Vellej.* Diversi juris ratio arcessenda partim ab utilitate promiscui usus, *l. 17. §. 2. de inst. act.* & quòd mulier ex actu institoris sui comoda sentit *l. 1. d. tit.* Partim ab eo, quòd licèt mulier primà facie alienæ se obligationi inseruisse videatur, revera tamen & juris effectù proprium gessisse negotium intelligitur, cùm in rem & nomine ipsius tam ab, quàm cum institore cuncta agantur, *per dicta sup. c. 1. add. l. 7. §. 11. & 12. ff. ad SC. Maced.* jam verò mulier nò juvatur SC. i auxilio, quando vel intercessio non in periculum rei familiaris aut depauperationem *l. 1. §. 1. l. 21. pr. ff. ad SC. Vellej.* sed effectù inspecto, in utilitatem & commodum mulieris, aut ad damni saltem a verruncationem pertinet

l. 3. l. 8. §. 1. l. 13. l. 17. §. 2 ff. l. 2. C. dict. tit. Novell. 134. cap. 8.

vel

vel foemina ipsa fecit obligationem suamq; gessit negotium;
l. 8. §. 1. l. 27. §. 2. l. 22. ff. l. 4. l. 6. l. 22. C. d. tit. Nihil porrò inter-
 est an major sit, qui præponit, an minor 25. annis. Minor ta-
 men, si pupillus tutoris adhibebit authoritatem *l. 9. ff. de instit. act.* si Pubes, subsistit quidem præpositio; ipse tamen instito-
 riâ pulsatus, causâ cognitâ in integrum poterit restitutionem
 impetrare *l. 11. §. 1. dict. tit.* unde patet cum mercatorum mi-
 norenium factoribus cautiùs esse agendum. Notanter au-
 tem & cum mysterio in dict. §. 1. clausulam: *non sine causa co-*
gnitione: adjectam quis suspicaretur. Quasi sc: innuere vo-
 luisset J Crus, si aliàs non passim minoribus subvenitur, sed
 causâ cognitâ, si per insignem negligentiam capti esse mani-
 festè doceantur *l. 7. §. 3. l. 11. §. 3. l. 24. §. 1. ff. de minor. ne contra*
æquitatis maximam, quæ est in l. 25. ff. l. 6. C. de legib. l. 17. §. 3.
ff. commodati, per latus restitutionis beneficii magnò in-
 commodò hujus ætatis homines afficiantur, & quodammo-
 do commerciis eis interdicatorum arg. *l. 12. §. 1. ff. de administr. tut. contrahere*
volente l. 24 §. 1. ff. de minor. (quæ ratio & alibi expenditur, vid.
l. 14. §. 5. de S. S. Eccles. l. 11. ff. ad SC. Vellej.) Vel maximè ergo,
 si causa mercaturam concernat, in ætatis indulgendo auxilio
 Prætor tardum se & circumspèctum præstare ac omnia ad
 bonum & æquû redigere, nec nisi causis prægnantissimis mo-
 veri debet: ne alioquin cum publico damno cursus sistatur
 commerciorum difficiliorque fiat, propter quæ in flore con-
 servâda sæpe à solemni juris norma divertit prudentia nostra
 vid.

l. 1. pr. §. 5. & 20 ff. de exercit. act. l. 1. l. 7. seq. l. 11.

l. 17 §. 2. seq. ff. de instit. act. supr. c. 1. & 2.

Et hi sunt tibi cines, quibus innititur Brocardicum illud: In
 foro.

D 3

foro.

III.

IV.

IV

III

III

- V. foro mercatorum procedi summarie atq; ex bono & equo, & non disputari de apicibus juris arg.
- R. l. de An. 1654. §. Als auch bey den Handelsoeuten Hulderic. Zas. vol. 1. cons. 15. n. 53. Gail. lib. 2. observ. 27. n. 27. Cassp. Kloet vol. 3. consil. 135 n. 144. Stephan. Gratian. tom. 1. discept. Forens. 64. n. 12. D. Carpz. in l. P. F. S. p. 1. constit. 2. definit. 2. n. 6. Raph. de Turri de Camb. Disp. 2. quast. 8. n. 44. quast. 14. n. 41. seqq.*
- ubi tamen advertendum, ne eveniat, quod Celsus Adolefcens scribit: *in genere questionum de bono & equo plerumque sub auctoritate juris scientia perniciosè errari. 3. 91. §. 1. ff. de verb. oblig. quem articulum pluribus excutit Benv. Strach. in tr. de mercator. part. ult. princip. partic. 4. per tot.*
- VI. Qui alieno nomine præponunt sunt vel vice Domini, Tutores puta & curatores, vel simplices negotiorum gestores. De tutoribus & curatoribus textus est in *l. 5. §. 18. ff. de instit. act.* vice enim ac loco dominorum, uti diximus, quantum ad providentiam pupillarem & tutelæ administrationem, habentur illi,
- l. 27. ff. de administr. tut. l. 4. §. 11. junct. §. 6. ff. de usucap. l. 7. §. 3. ff. pro empt. 56. §. 4. ff. de furs. l. 157. ff. de R. l.*
- VII. Per negotiorum gestores intelligimus tum ipsos institores, ab hisce enim alios vel substitores ordinari ac substitui posse, textus est in
- l. 1. §. 5. ff. de exercitor. act. l. 5. §. 17. (de qua vid. D. Meier in Endox. Justin. Decad. 5. cap. 5. §. 8.) ff. de instit. act.*
- VIII. Tum alios, qui vel cum mandato negotia administrant, vel
- sine

siue mandato. Illos posse, siue omnium rerum Procuratores siue unius sint, mandantis nomine constituere factorem, patet, ex l. 5. §. 18. l. 6. ff. de instit. act. junct. l. 1. ff. de procurat. nec minus de negotiorum gestoribus proprie sic dictis, ut tamen rati habitio domini accedat, idem insinuat Ulpianus in l. 7. in pr. ff. de inst. act. Huc quoque pertinet, quod item servus institorem habere possit alium servum l. 5. §. 3. ff. de Tributor. act.

X.

Denique generaliter tenendum, non tantum ab uno, sed & a pluribus siue sociis siue non sociis v. c. cohæredibus merci aut tabernæ, siue ex æquis siue ex inæqualibus partibus communi, Factorem rectè præfici, qui illam communi nomine exerceat l. 13. §. 2. l. 14. ff. de instit. act. ceu & quotidie practicari, quotidiana testatur experientia.

CAPUT VII.

- I. Correlativorum eadem ratio est. timur.
- II. Qui operas suas locare & mandata VII. Homines cujuscunque sexus ac conditionis præponi possunt: foemina, fili, fam. servi &c.
- III. Correlatorum regula multis exceptionibus sunt obnoxia. VIII. Q. an Nobiles factores institui possint & N.
- IV. Fundatur magis in rationis identitate, quam in correlationis respectu. IX. Duplex limitatio sententia negativa.
- V. Brocardica ejusmodi certo fundamento carent. X. Q. An Nobilis per institores mercaturam exercere possit.
- VI. Impuberibus rectè institutoribus u-

VI

V

I.

Haud esse opus videtur, ut de factorum siue institutorum personis dispiciamus peculiariter, cum quæ de illis dici possent ex tractatu de ipsis præponentibus jam tum elucescere videantur, quod correlativorum eadem ratio & qualitas sit, ut de uno dispositum trahatur ad aliud.

arg. l. 20. ff. de re jud. l. 23. ff. de acceptil. l. 1. C. de Express.

quo,
delo
il. lib.
l. 135
rens.
defi.
uast.
ole-
que
de.
in
to-
De
act.
ro-
n-
de
s.
b
,
l.
)
l

Cupress. l. 3. C. de Indict. vid. toll. surd. de Aliment. tit. 4. quest. 18. n. 54. seq. Argentorat. J Cti vol. 1. conf. 74. n. 52. D. Carpzov. in l. P. F. S. part. 3. constit. 11. definit. 27. n. 5.

- II. unde etiam haecenus non malè in genere concluderimus, omnes illos qui operas suas locare, mandatum suscipere, etiam
 III. institores fieri posse, secundum dicta *cap. preced. n. 1.* Quia verò isti correlatorum regulæ minùs tutò innitimur, cum non saltem multis obnoxia sit exceptionibus, vid. *Paul. lib. 48. ad edict. p. 708.* & nominatim perdat vim suam in contractibus.

Socin. lib. 3. consil. 74. n. 5. Cravett. de antiquit. temp. part. 4. §. videamus. n. 26. seq. Card. Tusch. tom. 2. pract. conclus. lit. C. conclus. 1041. n. 15 seqq.

- IV. Sed etiam non tam in mutuo isto relatorum habitu, quam in paritate & identitate rationis ex utraque parte militantis fundetur, ceu vel textus sub antea citati palam faciunt conf *Bachov. in comm. ad. §. 1. n. 2. l. de societ. Et aliàs in univèrsum Brocardicis illiusmodi non esse fidendum tanquam fundo & certo fundamento destitutis, ipsi fateantur Pragmatici præcipui Brocardicorum Authores,*

Pacian. de probat. lib. 2. c. 25. n. 98. Ioan. Fab. in §. fuerat inst. de action. Tusch. tom. 1. lit. B. conclus. 132. n. 1. J Cti Argentorat. vol. 1. conf. 84. n. 210. J Cti Marburg. vol. 4. conf. 26. n. 86. D. Rloch. vol. 3. conf. 134. n. 282.

Imò qui brocardica commentum malè de jurisprudentia meritos esse pronunciat *Hartm. Pistor lib. 3. quest. 30. n. 2.* Rectiùs itaque & ordine fecerimus hunc quoque articulum peculiari visione illustrantes: præsertim cum non desint, qui institores qui

res quidem, non autem v. c. locatores vel mandatarii fieri
 possunt, ut enim ab hoc exordiamur, institutoribus uti possu- VI.
 mus, non tantum hominibus iuste ac perfecte ætatis, sed quo-
 que impuberibus sive filiifamilias sint, sive pupilli l. 7. §. 1. ff. de
 instit. act. add. l. 1. §. 4. ff. de exerc. act. licet ejusmodi ætatis ho-
 mines non temerè quis idoneos aut admittendum dixerit, ut
 Factores, in strictiori vocis usu, constituentur: quò pertinet,
 quòd J Ctus in l. 8. ff. de instit. act. ait: *tabernis* plerumque pu-
 eros vel puellas præponi. In vernacula nostra hujus farinae
 Institores, vocari solent *Ladendiener / Krahmjungen* / aut si
 ætatis maturioris & in exercitatione institoria aliquantò vetu- VII.
 stiores, *Kauffmans / Krahmer Gesellen*. Porro nihil interest,
 an masculi præponantur, an foeminae l. 7. §. 1. ff. de instit. act.
 patres an filiifamilias.

*d. l. 7. §. 1. l. 19. §. 2. ff. de instit. act. l. 7. §. 11. ff. ad
 SC. Macedon. §. 2. junct. pr. & §. 6. l. quod cum eo
 qui in alien. potest.*

Liberi an servi, siq. sive proprii sive alieni l. 1. l. 5. §. 3. 6. seqq. l. 7.
 §. 1. l. 11. §. 8. & seqq. ll. ff. l. 1. 2. & 3. C. de instit. act. §. 2. inst. quod
 cum eo & c. Ingenui an liberti. l. 1. l. 19. §. 1. l. 20. ff. de instit. act.
 Annum verò etiam Nobiles, an ignobiles duntaxat? Prius VIII.
 negandum esse tum per expressos textus in l. 12. §. 3. C. de co-
 hortat. add. l. 7. C. de incest. nupt. l. 1. C. de natur. lib. tum quod
 multò minùs alienò nomine exercere mercimonia licitum
 nobilitati, cum nec propriò id sit permillum,

*l. 3. C. de commerc. l. 6. C. de dignit. d. l. 12. §. 3. d.
 l. 7. d. l. 1. Tiraquell. de nobilit. c. 33. n. 2. seqq.
 Myns. cent. 6. obs. 54. n. 5. seqq. los. Nolden de No-
 bilit. c. 17. n. 174. Besold. diss. 2. de jure & ord. civ.
 0. 41. sub fin. Stracch. de mercatur. part. 3. n. 14.*

E

seq.

seq. Scacc. de mercatur. & camb. §. 1. quest. 7. part. 3. limit. 17. n. 20. seq. D. Carpz. lib. 1. Resp. Elect. tit. 5. Resp. 41. n. 23.

utur autem nonnulli distinguant 1. Inter mercimonia urbibus perniciofa, quibus scilicet reliquæ Plebi mercaturæ lucra intercipiuntur; & alia, quæ istum in modum comparata non sunt, juxta *d. l. 3. C. de commerc. Limn. lib. 6. l. P. c. 5. n. 75. seq. 2. inter viliores seu ultimam, qualem exercent Propolæ, de quibus vid. Hillig. in Don. Enucl. lib. 18. cap. 6. lit. 1. & amplam copiosamq; in gross handeln quæ potius publicæ deserviat utilitati, quàm privatis quæstibus, juxta*

d. l. 6. d. l. 12. §. 3. add. l. 44. §. 1. ff. de Edil. Ed. Besold. d. 0. 41. p. 137. Strach. de mercatur. p. 2. n. 19. seq. Coll. Argent. ad lib. 14. ff. tit. 1. 0. 4. Limn. d. cap. 5. n. 77. seq. Add. Sigon. lib. 2. de jure Civ. Rom. cap. 10.

ut utrobique prioris generis negotiatio licita, posterioris vetita habeatur. Attamen quia Factores institoresque & mercaturam exercent & alieno seu procuratorio nomine, quod posterius etiam per se vile quodammodo ac sordidum existimatur. *l. 34. C. de Decur.* indistinctè sententia negativa retinenda erit, prout etiam in iis rebus, ubi permessa nobilitati mercatura, nobiles tamen ipsi seu per se illam exercere prohibentur *Limn. d. c. 5. n. 72. & in addit. ad n. 70. & 77.* Quam tamen dupliciter limitari poteremus, 1. In terminis negotiationis maximè amplæ, splendidæ, & ad respubl. bonum insigniter facientis: ut adeò institoria ista procuratio instar sit publici cujusdam egregii muneris. *arg. prædictorum. add. l. 5. ff. de mun. & hon. l. 5. §. 3. ff. de jure immun.* Cujusmodi est Anglorum Factor supremus in India Surate habitans, viginti quatuor circi-

or circiter personarum ministerio utens: De quo aliisq; tum
 Anglorum tum Batavorū Factoribus Indicis, officio isto cum
 quadam dignitate perfungētib; vid. Nobiliss. à Mandelstede
 Morgenland. Reisebeschreib. lib. 1. cap. 13. Ita C. Terentium
 Varronem, qui consul exercitum ad Cannas pulcherri-
 mum amisit, institorem mercis fuisse ex Livio tradit Carolus
 Sigon. lib. 2. de antiq. jure Civ. Rom. c. 10. quamvis Terentius
 ille relicto sordido ministerio, uti appellat Livius, animum ad
 togam & forum adjiciens ad honores & denique ad consula-
 tum pervenit; commemorante Liv. lib. 22. histor. cap. 26. 2.
 quando aliter consuetudine ac observantiā receptum, quo
 sc. casu nobilitati mercaturam non derogare Dd. communi-
 ter tradunt

*Myns. d. obs. 54. n. 11. C. A. d. loco. Nolden de d.
 c. 17. n. 175. in fin. Stracch. d. p. 2. n. 18. Limn. d.
 c. 5. n. 71. Scacc. d. limit. 17. n. 22.*

sic Genue, Anconæ, Venetiis, Lucæ, Florentiæ mercaturam
 exercet nobilitas, adeò ut inter ipsos nobilissimi sint maximi
 mercatores, testibus Authoribus jam citatis; unde etiam in
 Germania nostra, si cui ordinis equestris privilegio aut inve-
 stituræ beneficio jus braxandi & vendendi cerevisiam, Brau-
 Malz Hausß / Schenck stätt / Schenckrecht / concessum fue-
 rit, is jure illo suo uti poterit, citra ullā dignitatis imminutionē

*Schrader consil. 44. n. 24. & seqq. Myns. De-
 cad. 15. respon. 1. q. 3. n. 77. & alios. Limn. d. c. 5.
 n. 79. add. D. Carpz. lib. 1. Respons. Elector. 37.*

Coronidis ergò subjicimus, quod tamen propriè ad caput X.
 præcedens pertinuisset: An ergò nobiles per institores mer-
 caturā exercere possint? tetigimus illam controversiam supr.
 cap. 1. & quidem in negativam magis propendemus per tra-

E 2 dita

dita *Josia Nolden d. n. 175. Coll. publ. d. S. R. R. vol. 1. disp. 9. §. 8. lit. B.* salvis tamen cujusq; loci moribus ac consuetudinibus.

C A P U T VIII.

I. Pro institoribus insularii quoq; & ædificio alii custodiendo præpositi habentur. n. seq.	XI. <i>Vt & Cauponio præpositi.</i>
II. Insula quid? n. seq.	XII. <i>Quis negotiari dicatur & circa quam rem versetur negotiatio.</i>
III. <i>Packhäuser.</i>	XIII. <i>Mangones & Venalitarii.</i>
IV. Institorum numero, qui agris colendis & pecuniis fœnerandis præfunt, veniunt.	XIV. <i>Divisio negotiationis in licitam & illicitam.</i>
V. Vocabulum negotii pro negotiatione in jure nostro saepe accipitur.	XV. <i>Quinam dicantur Rauffleute vel grossarii & quinam Krämer.</i>
VI. Institoris appellatio improprie iis, qui n. 1. & 4. recensiti, tribuitur.	XVI. <i>Negotiationi non tantum universaliter sed & particulariter rectè præponitur.</i>
VII. Objectum verum Institoris.	XVII. <i>Alia negotiatio domestica, alia peregrina.</i>
VIII. Negotiationum varia genera.	XVIII. <i>Vtraq; hic pertinet.</i>
IX. Qualis negotiatio hic intelligatur.	XIX. <i>Negotiatio dividitur in nauticam & terrestrem.</i>
X. Artificium exercentes etiam pro institoribus habentur in jure nostro.	XX. <i>De negotiatione terrestri hic tantum agitur.</i>

De rebus quoque ac negotiis, quibus præfici solent factores, nonnulla erunt adnotanda. Equidem cuicumq; negotio præpositum Ulpianus institorem appellat in *l. 5. in pr. ff. de institor. act.* Adeò ut etiam institores esse scribat qui ædificio custodiendo *d. l. 5. §. 1.* aut insulæ custodiendæ præpositi, quod genus Insularii dicuntur,

diēt. l. 5. §. 1. add. l. ult. ff. de offic. præfect. vigil. l. 16. §. 1. ff. de usu & habitat. l. 15. §. 2. ff. de instruct. & instrum. legat. l. 166. ff. de V. S.

- II. Insula autem erat ædificium aliquod à reliquis domibus legitimo spacio, duorum nempe cum dimidio pedum quod angiportum

giportum dicitur *Gödd. ad l. 59. ff. de V. S. n. 6.* merclum impor-
tandarum exportandarumque gratiâ se junctum. *arg. l. 3. §.*
2. ff. de offic. prefect. vigil. l. 14. ff. de servitut. prediorum urb.
Cujac. lib. 1. observat. 14. Unde hodiè ædificia illa, quæ nostro III.
idiomate *Packhäuser* dicuntur, insulis similia esse conjicit
Göddeus ad dict. l. 59. n. 4. licet vulgò insulam vocent quam-
cunque domum, quæ aliis ædibus non juncta, seu undique
viam habet.

*Gothofr. ad l. 58. ff. locat. conduct. Franc. Mar-
cus Grapal. lib. 1. c. 1. quem citat D. Struve exer-
citat. 20. th. 32.*

ubi tamen per viam publica intelligenda non videtur, cum
angiporta fuerint publicè non pervia *Terent. in Adelph. act. 4.*
Scen. 2. Sic porrò institoribus accenset *Jctus* qui agris colen- IV.
dis *l. 5. §. 2. de institor. act.* item pecuniis fænerandis, hoc est
mutuis dandis & accipiendis vid.

Coll. Argent. ad lib. 14. ff. tit. 3. th. 4. n. 23. præpo-
nuntur *dict. l. 5. §. 2. l. 19. §. 3. ff. de instit. act. l. 8.*
ff. quod cum eo qui in alien. potest.

Verùm *Jctus* in dicta *l. 5. pr.* negotii vocem pro negotiatio- V.
ne posuisse videtur, qualis vocabuli illius usus & acceptio in
jure nostro non insolens: vid.

*l. 19. §. 1. ff. l. 3. C. de instit. act. l. 47. §. 6. l. 58. ff. de
administ. tut. veliur at. l. 88. §. 3. de legat. 2. l. 65.
in pr. de legat. 3. l. 18. ff. de jure patronat. l. 38. §. 1.
ff. de oper. libertor. l. 4. §. 2. de his qui notantur
infam.*

Præterea quoque institoris vocabulum in dictis textibus la- VI.
xtius & impropriè sumptum esse exinde apparet: quod agris
colendis fructibusque percipiendis, ædibus item custodiæ

E 3,

ergò

ergò & pecuniis fænerandis præpositi institores esse alibi ne-
gentur l. 11. §. 6. l. 16. l. 19. in pr. ff. de instit. act. Sicuti in specie
fænebris pecuniæ causam à negotiatione aperte discernit

VII. Imperator in §. 5. inst. quod cum eo qui. Institoris itaque pro-
priè sic dicti genuinum objectum est quævis negotiatio.

l. 3. l. 16. l. 18. ff. l. 1. C. de instit. act. §. 2. & 5. inst.
quod cum eo qui in alien. pot. l. 1. in pr. & §. seqq.
l. 5. §. 4. ff. de tribut. act. junct. l. 11. §. 7. ff. de inst.
act.

VIII. Varia autem dantur negotiationum genera: latius siquidem
acceptam distribuunt negotiationem in publicam seu politi-
cam, quâ civitatum gubernatores communi necessitati suc-
currunt; cujusmodi sunt negotiationes, quibus annonam
publicam juvari faciunt.

l. 5. §. 3. ff. de jure immunitat. J. Et. Marp. vol. 2.
conf. 28. n. 2. D. Wilhelm. Anton. de rescript. mo-
ratoriis conclus. 36. n. 5. ubi plures.

& privatam quæ iterum vel œconomica vel lucrativa: illa in-
stituitur sui suorumq; sustentandorum gratia, hæc, quâ quis
aliquid emit, ut postea carius vendat: post

Medinam Scaccia de commerc. §. 1. q. 7. part. 2.
ampliat. 12. n. 7.

IX. Quæ posterioris generis negotiatio hujus loci, & species est
commerci, quo aliquid damus vel rem emimus, ut plus seu
majora lucremur Scacc. dict. tract. §. 1. q. 1. n. 8. quia verò rem
v. c. vendimus, vel in eadem, in qua comparavimus, formâ
superstitem vel immutatam; inde negotiatio ista quæstuaris
duplici modo talis dicitur; priori, artificii appellationem vel
opificii subit, vid.

l. 27. ff. de pecul. l. 65. §. 1. & seq. ff. de legat. 3. l. 23.
l. 38. ff.

*l. 38. ff. de oper. libertor. Carol. Sigon. lib. 2. de an-
 riq. jure Civ. Roman. c. 12. Besold. in dissert. 2.
 de jure ordinēq. civium. c. 11. n. 3. C. P. de stat. rei
 Rom. vol. 2. disp. 9. part. 2. th. 9.*

& negotiatio esse negatur in c. 11. D. 88. posterioris generis in
 specie negotiatio vel mercatura dicitur *Scacc. dict. n. 7. & dict.
 q. 1. n. 12. & seq. unde & ea, quæ scilicet circa mercem proprie
 dictam occupatur l. 1. §. 1. ff. de tribut. act. huc proprie perti-
 net, secundum dicta supra c. 2. Licet aliàs artificium & simile*

X.

ministerium exercentes in jure nostro institutorum loco & no-
 mine veniant, ceterum alibi apud probatę latinis auctores. vid.
*l. 5. §. 6. & 10. ff. de institor. act. l. 1. §. 1. ff. de tri-
 butor. act. junct. l. 11. §. 7. ff. de institor. act. l. 27.
 ff. de pecul. Senec. lib. 6. de beneficiis. c. 17. Livius
 lib. 22. histor. c. 26. in pr.*

Sic cauponio vel cauponæ exercendæ præpositus (*Wirth-
 schaffe zureiben / ein Hauptknecht*) institutor habetur & vo-
 catur in

XI.

*l. 13. l. 15. l. 17. §. 2. ff. de instruct. & instrum. legat.
 l. 1. §. 5. ff. naut. caupon. stabular. addatur supr. c.
 2. n. 5. in fin.*

XII.

Negotiari autem seu mercari quis dicitur non ab uno aliquo
 actu aut emptione rei alicujus, quam perpetuò retinere co-
 gitat: sed qui lucri faciendi causa res comparat eo animo, ut
 rursus distrahat, venū proponat, exportet, importet, &c. arg.

*l. 73. ff. de legat. 3. l. 5. §. 8. ff. de jure immunitat. l.
 unic. C. de Nundin. Góddeus ad leg. 66. n. 2. in
 fin. n. 3. & 6. ff. de verbor. signif. add. Raphaël de
 Turri in tract. de camb. disp. 2. q. 17. n. 26. & seq.*

unde simul patet circa res mobiles saltem versari negotiatio-
 nem

XIII. *nem l. 66. ibiq. Gōdd. n. 4. & seq. l. 207. ff. de V. S.* Ut tamen
 mancipia excipiantur, quorum exercentes negotiationem,
 non mercatores, sed venalitarii & mangones appellantur,
l. 11. ff. de negot. gest. l. 73. §. 4. ff. de legat. 3. l. 207.
ubi Forner. ff. de V. S.

XIV. Est verò negotiatio alia licita alia illicita *l. 6. §. 4. ff. de off. pres.*
l. 2. ff. de jure patron. De licita tantummodo nos intelligendi:
 Illicitam in universum omnem illam pronunciat, quæ in Rei-
 publicæ detrimentum vergit.

Scacc. dict. tract. §. 1. quest. 7. part. 3. limitat. 10.
n. 2. add. Coll. publ. dict. vol. 2. disp. 9. part. 1. th.
9. lit. B.

In specie de vetitis negotiationibus agitur in titulo C. de cō-
 merciiis, *tit. quæ res exportare, tit. quæ res venire tit. de mo-*
nopoliis & in ordinationibus politicis rubric. die monopolia
und schädliche Vorkauff &c. rubric. von Verkaufung der
Früchte im Felde Coll. Argent. lib. 18. ff. th. 67. & seqq.

XV. Deinde negotiatio quædam est tenuis quædam ampla
 & copiosa *Cic. lib. 1. de offic. arg. l. 12. §. 3. C. de cohortal. l. 6. C.*
de dignitat. addatur. c. preced. n. 8. c. 3. n. 10.

quæ utraque institorum operâ agi poterit. Videtur autem
 ampla & tenuis negotiatio dici dupliciter, 1. ratione di-
 stractionis, ut illi amplam negotiationem gerere censeantur,
die mit ganzen Stücken ins groß handeln/ unde vulgò Gros-
sarii, Ioan à Sande Decis. Fris. lib. 5. tit. 6. defin. 2. (ubi præjudi-
 ciiis supremi Senatus Fris. confirmat, *Eos qui gemmis negotian-*
tur; uti quoque qui cerevisiam per dolia integra vel dimidiata.
itemque in majori quantitate per a versionem vendunt, non esse
referendos in numerum minutatim vendentium) & nonnullibi
 per excellentiam dicuntur *Rauffleute*; tenuem illi *die stück-*
weiß

weiß bey der Ehlen und mit Pfunden verkauffen/ad differen-
 tiam eorum Kramer appellati. conferantur jam citati textus.
 secundò ratione quantitatis, prout nempe aliquis vel omnes
 facultates suas vel majorem minoremve earum partem mer-
 caturæ confert *l. 5. ff. de muner. l. 5. §. 8. & 9. ff. de jure immuni-
 rat.* Utrobique autem mercatores Magnarii & Pantapolæ
 splendidioris meliorisq; conditionis habentur, ceu ex citat. ll.
 liquet: quò pertinet, quòd negotiatores minutatim venden-
 tes ad bonorum cessionem non admitti deciditur ap. Joan.
 Papon. *lib. 10. rer. in Franc. judic. tit. 10. de cess. bon. arrest. 10.* XVI.
 Tenendum hic est non tantùm negotiationi quæ stuarix uni-
 versaliter, uti cum Dd. à se citatis docet Wesemb.

ff. de institor. act. n. 1. & 5. Treutl. vol. 1. disp. 24. §. 7. lit. B.
 sed & ad unum aliquod negotiationis genus aut certum fa-
 ctũ præponi posse institorẽ, ceu evincunt exempla in *l. 5. §. 1.
 & seqq. l. 17. l. 19. ff. de instit. act. l. 8. ff. quod cum eo*, inter quæ
 notabiliter recensentur circitores, quibus vestes vel aliæ res
 circũferendæ & distrahendæ dantur, in vernacula nostra vo-
 cant *Hausierer / Tredeler; ũmbräger d. l. 5. §. 4. ff. de inst. act.* XVII.

Porro negotiationem aliam possumus facere quasi do-
 mesticam; aliam transmarinam seu peregrinam, in qua præ-
 cipuè factorum & institorum usus est *l. 19 §. 3. ff. de judic. l. 10.
 qui & à quib. manumitt. l. 5. §. 3. ff. de jure immunit.* potest si-
 quidem unus idemq; mercator plures negotiationes in vari-
 is mundi partibus per ministros exercere *Raphaël. de Turri d.
 tract. part. 3. q. 1. n. 18.* Neutram verò hinc exclusam volumus: XVIII.
 neque enim causæ quid videmus, cur illos qui domi merces
 alienas vendunt, institores perhibendi non sint, uti vult We-
 semb. in *Wgl. ff. de instit. act. n. 1. in fin. conf. Excell. D. Hahn
 Præceptor ac hospes quondam meus atatem colendus. in notis
 F ibidem.*

ibidem. Quamvis il qui in oris diffitis mercaturam alieno nomine exercent cum primis factorum appellatione efferri soleant. Tandem quædam negotiatio potest dici nautica seu maritima quædam terrestris arg.

ritulorum ff. de exercitor. & instit. act. item tit. ff. de usur. & de nautico fœnore ibique Gothofr. lit. A. Wesemb. in §. 1. ff. de exercit. act. n. 2. & de instit. act. n. 1. Magnific. D. Tabor in Filo Adriadnao. ff. ad dict. tit.

XIX. Nauticam dicimus quam magister aut ipse etiam dominus vel conductor navis mercibus eam aut vectoribus locando exercet l. 3. §. 3. 7. & 12. l. 4. ff. de exercit. act. Terrestrem, quæ ex aliis causis geritur: & huic tantum modò, non illi qui præficiuntur institutor est: adeò ut licet magister navis mercibus etiam emendis vendendisque præpositus fuerit, nihilominus magister maneat & pro institore non accipiatur l. 3. §. 3. ff. de exercit. act. add. supr. c. 5.

C A P U T IX.

I. Omnes volunt viliter emere, & cavere vendere.	VI. Differunt Factores à mandatariis
II. Et hætenus circumscriptio naturaliter licita dicitur	VII. Similes autem sociis ratione quaestus.
III. Imprimis in negotiatione lucrativa.	VIII. Pro lucro sperato nonnunquam damnum obvenit.
IV. Cupiditas lucrandi nimia multorum sæpe flagitiorum causa est.	IX. Vocabula quaestus & lucrum hic promiscuè habentur licet aliàs differant.
V. Lucrum justum est permissum.	X. Lucrum & damnum propriè quod dicatur.

L. Quod de privata etiam seu œconomica negotiatione ajunt Imperatores, venditores cariore distrahendi emptores viliori cõparandi votum gerentes ad contractũ accedere in l. 8. c. de rescind.

rescind. vend. sive ut concisus effert D. Augustinus *lib. 13. de civit. Dei c. 2.* omnes velle viliter emere & carè vendere. Atque ut haecenus se circumscribant, naturaliter (id est ob hominum ingenitam cupidinem, necessitates humanas & commerciorum utilitatem: nunquam enim non, quæ est hominum ad dissentiendum facilitas naturalis. *l. 17. §. 6. ff. de recept. qui arbitri. recep.* alter precio se justo majori emisse, alter viliori vendidisse causaretur; ex quo litium materies perpetua & præsentanea commerciorum sufflaminatio, utraque cum reipublicæ ingenti damno conjuncta per

l. 21. ff. de reb. cred. l. 2. ff. de aqua & aqua plu. ar. cend. l. 1. ff. de usucap. junct. l. 5. ff. pro soc. pr. inst. de pænis. tem. litigant. & dicta c. 1.

II.

quare meritò summa hic habetur ratio quæ pro publica utilitate facit *l. 43. ff. de religios. & sumpt. fun. add. l. 51. §. 2. ff. ad leg. Aquil.* licitum pronuntiatur, ut quod pluris est, minoris ematur, quod minoris est pluris vendatur *l. 16. §. 4. ff. de minor. l. 22. §. 3. ff. locat. cons. l. 4. l. 11. & 15. C. de rescind. vendit. c. 13. distinet. 88.* id maximè in negotiatione, quam lucratoriam indigetavimus locum sibi exposcit; lucri siquidem spes & auri sacra fames faciunt, ut

III.

Impiger extremos currat mercator ad Indos

Horat. ep. 1

Per mare pauperiem fugiens per saxa per ignes.

unde sublata spe quæstus languere mercatum scribit Seneca: & ad incenda libentius frequentandaq; commercia, aliquâ emolumenti captatione alliciendos fuisse homines autumat Joh. Robert. J. Crus, qui eo quoq; nomine circumventionē, qua de egimus, dolum bonum appellat *in lib. 3. sentent. c. 12.* Nimia tamen & effrenis lucrandi cupiditas facili negotio de-

IV.

generare solet in varii generis turpitudinum matrem, præser-

præsertim apud ultimi subsellii negotiatores de quibus *l. 44. §. 4. ff. de adilit. edict.* non tantum sc. mendaciorum & perjuri-
 riorum, *cap. 11. & seqq. dist. 18.*

*Strach. de mercator. part. 2. n. 9. Celsus Bargas. de dolo lib. 5. c. 15. n. 8. D. G. Wilhelm. Anton. de re-
 script. mercator. conclus. 24. n. 3. & seqq.*

ubi rythmos nostratum & adagia hanc in rem affert, Sed
 quoque aliorum flagitiorum Ecclesiast. *c. 27. v. 4. & seqq. ca-
 non. 2. distinct. 5. de pœnitent. add. Strach. dict. tract. part. 2. n. 6*

- V. & seq. Sed missis hisce, justum lucrum, puta quod ex laborum
 sumptuum discriminum æqua æstimatione ac collatione ef-
 florescit, & spectare & sperare quis potest negotiator non il-
 laudatus: *per textus supr. citatos.* Imò juxta dixerunt ger-
 manicum: *Wer einen zimlichen Gewinn nimbe/der giebt sei-
 nem Nechsten einen Almosen/ Christoph. Leheman. in floril. po-
 litic. voce Kauffmanschaft. add. Johan. Nider de contract. mer-
 cator. c. 1. n. 16. c. 3. n. 13.* Proinde non est tantum, quibus ipsi
 superfluum negotiationes, sed & quas per institores exerce-
 mus, ad quæstum referre licet: Ut vel hinc præcipua, qua ab
 aliis mandatariis & rerum alienarum administratoribus sepa-
 rantur factores, differentia tracta videatur: Namque pro in-
 stitore aliquis habendus non est, nisi qui quæstus ergo alteri-
 us negotio præpositus *l. 1. l. 16. l. 17. §. 2. ff. de inst. act. Paul. lib. 2.*

- VII. *sent. tit. 8. §. 1.* Hac ergò ratione institores sociis similes appa-
 rent, qui idem lucri seu quæstus, sed communis, gratia res
 suas operasvé conjungunt

*l. 7. & seqq. l. 29. §. 2. l. 52. §. 4. l. 67. ff. pro soc. Hil-
 liger. in Donell. enucleat. lib. 13. c. 15. in fin.*

- VIII. Illud autem nihil interest an ipsa re acquiratur lucrum, an da-
 mnum ex adverso præponenti afferat institoris opera: ut ad-
 eo ab

è ab hinc alienum non sit, quod de societate dicitur, eam
 contrahendo tam lucri quam damni communionem iniri
 l. 67. in pr. ff. pro soc. prout & alibi in negotiorum gestore, ut
 utiliter gessisse intelligatur, coeptum esse utiliter spectamus,
 non diversum exitum l. II. §. 1. l. 12. §. 2. ff. de negot. gest. Quæ- IX.
 stus autem & lucri vocabula promiscuè habemus, quamvis
 propriè agendo differant, ut quæstus denotetur qui ex opera
 alicujus provenit, lucrum, quodvis etiam alterius originis c-
 molumentum seu compendium. l. 7. l. 8. junct. l. 13. ff. pro soc.
 De cætero quæstum seu lucrum illud demum perhibent Jcti X.
 quod omni damno subducto remanet: non aliter ac damnū,
 quod omni lucro detracto

§. 2. in fin. Inst. de societate l. 30. ff. pro soc. arg. l. 39.
 §. 1. ff. de V. S. Carpz. in l. P. F. S. part. 3. constit. 15.
 definit. 46. n. 3. Barbos. locuplet. lib. 10. c. 29. axi-
 om. 12.

C A P U T X.

<p>I. Factor prepositionis formam exacte
 observe.</p> <p>II. Non secus ac procurator limites
 mandati.</p> <p>III. Institori ratione ejus, quod excessu
 adversus dominum non cõpetit actio</p> <p>IV. Regula de forma prescriptionis ser-
 vanda, limitatur. x. ubi certa for-
 ma non est prescripta.</p> <p>V. 2. Si institor limites mandati ex-
 cedendo meliorem reddidit conditio-
 nem proponentis.</p> <p>VI. 3. Quando in necessariam exso-
 lutionis consequentiam receditur à
 mandati finibus. n. seq.</p> <p>VII. Qui vult consequens vult etiam
 antecedens.</p> | <p>VIII. Factor sine certo mandato præ-
 positus ad quod respicere debeat?</p> <p>IX. Factor quocunq; modo constitutus
 debet inchoatam negotiationem ex-
 ercere, consummare, conservare & c.</p> <p>XI. Omnes rerum alienarum admini-
 stratores tenentur rationes reddere
 actus sui.</p> <p>XII. Et inde etiam factores.</p> <p>XIII. Liber rationum quomodo confi-
 ciendus.</p> <p>XIV. Rationes quomodo legitimè red-
 denda.</p> <p>XV. Rationibus subscriptis & desuper
 facta quietatione regulariter non
 permittitur retractatio.</p> |
|--|---|

l. 44
 erju-
 rgal.
 dere-
 Sed
 q. ca-
 . n. 6
 rum
 e ef-
 n il-
 ger-
 seic
 po-
 er-
 pfi
 ce-
 ab
 a-
 n-
 i-
 2.
 a-
 es
 Z

Rerum nunc series postulat, ut tùm de officio Factoris videamus, pòst etiam de iis, ad quæ præponens obstrictus tenetur. Quod prius attinet, considerabimus illud & promiscuè seu generaliter, & per species. Generaliter ergò Factori incumbit: I. ut legem & conditionem præpositionis probè sibi ob oculos statuat, illam constanter & accuratè observet, nec ab ea, sive agendo sive omitiendo, vel latum unguem deflectat, sed in eam causam, in quam præpositus est, v. c. merces comparet, vendat, pecuniam mutuò sumptam eroget, *l. 11. §. 5. ff. de inst. act. arg. l. 7. pr. junct. §. 2. ff. de exercit. act.* in quo imaginem mandataril, nam & præpositionis forma sæpè appellatur mandatum.

l. 5. §. 15. ff. de instit. act. l. 8. ff. quod cum eo qui in alien. pot. l. 1. §. 12. de exercitor. act.

II. omninò refert institor, quòd limites mandati seu formæ præscriptæ non minùs diligenter custodire teneatur, quàm procurator *l. 5. ff. mandati. l. 12. C. §. 8. inst. eod.* imò quemadmodum procurator quatenus formam mandati excessit, eatenus procurator esse non intelligitur *l. 5. pr. & §. 2. l. 33. ff. mandati.* adeoq; ex ejusmodi gestu contrahentes cum mandatario nullam in mandantem sibi obligationem acquirunt, sed hic v. gr. rem à procuratore suo ita venditam liberè vindicat *l. 5. §. 3. 4. ff. mandati. l. 12. C. eod. l. 1. §. 3. ff. de except. rei vendit.* eundem in modum præponens ex contractibus institoris extra præpositionis formam gestis institoriâ conveniri nequit,

l. 19. §. 3. l. 5. §. 11. seqq. l. 11 §. 5. ff. de instit. act. ubi Wesemb. in d. §. 1. n. 3. & Excell. D. Hahn. in obser. ad d. n.

ut & hætenus pro institore non haberi præpositum, non minus

nus hinc manifestò elucescat, aliàs enim actio institoria de-
 negari non posset. Ex quo nunc ulterius consequitur, ratione III.
 ejus quod excessit institori actionem ad versus præponentem IV
 non competere, ceu & in mandatariis explorati juris est, l. 3.
 §. 2. l. 4. l. 41. ff. mandat. §. 8. instit. eod. Quinimò illius vi com-
 parationis & similitudinis freti, easdem, quæ regulæ de fini-
 bus mandati custodiendis quadrant, limitationes etiam nostræ
 huic de lege præpositionis servanda, commodè aptari existi-
 mamus: Nimirum obtinere eam 1. ubi certa forma præscri- IV.
 pta, l. 35. l. 46. ff. mandati. ubi D. Franzk. in comment. n. 80. quo
 referre possemus, quod habetur in l. 11. §. 5. ff. de instit. act. si
 præpones in conditione præpositionis ita variavit, ut quomo-
 do agendum & quid sequendum sit, pervidere non valeat in-
 stitor, tunc eum formæ istius haud existere alligatum, v. c. si do-
 minus modò vetet modò permittat contrahi cum aliquo, po-
 test contrahere institor & tenetur præponens. Pertinet huc
 etiam casus, quo dominus certæ quidem rei præposuit insti-
 torem, sed postea ipsum & alia negotia agere permisit ac qua-
 si in omnibus suo nomine substituit: tacitè enim plenius man-
 datum dedisse intelligitur, adeoque de reliquis etiam ex fide
 tamen gestis tenetur, utut lege præpositionis non compre-
 hensis. l. 8. ff. quod cum eo qui &c. add. l. 60 §. 4. ff. mandati.
 2. Si institor limites mandati excedendo meliorem fecit V. IV
 præponentis conditionem v. c. merces minoris emendo aut
 majoris vendendo l. 5. §. 5. ff. mandat. voluntati enim & inten-
 tioni præponentis hoc consentaneum, utpote qui quæstus
 ergò præposuit institorè, atq; ut is carius vendat & vilius emat,
 omninò voluisse censetur. l. 16. ff. de instit. act. cap. preced. n. 1.
 seqq. quæ autem negotia ex natura sua insunt, pro cautis &
 expressis habentur l. 3. ff. de reb. cred. cunctaque ad præsum-
 ptam.

ptam voluntatem & commodum præponentis vel mandantis reduci oportet, *l. 1. l. 16. de instit. act. j. l. 46. l. 60. §. 4. ff. mand. 3.* Quod à forma præscripta recedere liceat, quatenus id in illius exsequendæ necessariam consequentiam fit

VII. *l. 56. l. 62. ff. de procurator.* Regulare enim est, non tantum privatis sed & in publicis causis, ut qui vult consequens, necessarium quoque antecedens velle censeatur.

l. 2. ff. de iurisdic. arg. l. 10. ff. de servit. urb. prad.

l. 3. §. 3. ff. de S. R. P. l. 6. de aliment. & cibar. legat.

§. 2. l. cui & quibus ex caus. manu. §. 1. l. qui test. tut. l. 5. C. de necess. serv. hered. instit. & c.

Atq; hinc est quod institutor ad emendas saltem merces præpositus, possit etiam pecuniam mutuam accipere, quia scilicet absque ea merces comparare nequit

l. 5. §. 13. l. 19. §. 2. ff. de instit. act. add. l. 1. §. 8. ff. de exercitor. act.

item, quod creditori pro se fideiussorem constituere *d. l. 5. §. 16.* quod mensæ nummulariæ præpositus, chirographum creditori dare eoque nomen præponentis obligare possit *l. 20. ff. de instit. act.* Alia exempla in dict. *l. 5. §. 13. seqq. & dict. l. 1. §. 7. seqq. l. 7. ff. de exercit. act.* Quid autem si nulla existat præ-

VIII. institutionis formula? ceu contingit, quando quis absolute institutoris officium suscipit. Et putamus isto in officio exsequendo ad duo respicere debere factorem. 1. ut in omnibus commoda domini juvet ac promoveat, ne scilicet damnosa ipsi sed potius quæstiosa sit negotiatio, arg. *l. 1. l. 16. de instit. act.* adeoque unò verbo utiliter rem gerat, *l. 10. §. 1. l. 12. §. 2. ff. de negot. gest.* 2. ut eadem & eodem modo agat, quo dominus agere consuevit: quando enim novas & insolitas negotiationes gerit, si quod damnum ex ea re secutum, institutorem sequetur:

Sequetur: lucrum verò dominum. *l. 11. ff. de negot. gest. add. l. 3. §. 3. de in rem vers.* II. Omnino debet exercere negotia-
 tionē, consummare, explicare & conservare, sive interve-
 niente mandato *l. 5. §. 1. l. 22. §. 11. l. 35. l. 60. §. 4. ff. mandat. sive*
societate, l. 21. §. 2. ff. de negot. gest. arg. l. 40. ff. pro soc. sive quasi
cōtractu negotiorū gestionis l. 6. §. 12. l. 21. §. 2. ff. l. 20. C. de ne-
got. gest. sive locatione l. 22. C. locati sive contractu innomi-
nato l. 5. §. 4. de prescrip. verb. sive aliis modis factor constitu-
 tus est. In universum enim voluntatis quidem est officium
 vel negotia suscipere, at necessitatis consummare *l. 17. §. 3. ff.*
commodati. Nec aliud in iis dicendum, qui potestati nostræ
 subsunt, filiis puta & servis, imprimis enim hi iussibus domini
 patrisve obtemperare & commissa negotia expedire debent
§. 1. l. de his qui sui vel al. juris. l. 23. §. 1. ff. de usu-
fr. §. 3. l. de usu & habit. l. 2. ff. de just. & jure. tit.
ff. de obseq. parent. & patron. t. tit. C. de patr. po-
rest. arg. l. 4. l. 157. 167. ff. de R. l.

IX.

X.

unde & frequentissima eorum mentio in *tit. ff. & C. de instit.*
act. §. 2. & seqq. Inst. quod cum eo qui & c. nec obstat l. 10. ff. de
obseq. parent. & patron. ubi dicitur: pietatem liberi parentibus
non operas debent. Loquitur enim ibi Jctus de filiis emanci-
 patis, & quòd emancipationis causâ frustra de iis operas sti-
 puletur pater. *add. l. 4. ff. si à par. quis manumiss.* Excell. D. Ei-
 chel Præceptor quondam meus ætatem venerandus, de jure
 quo natur. par. & lib. & c: *part. 2. §. 9. & seqq.*

III. Quod in iis, qui suo nomine mercaturas agunt, XI.
 solertis & utilissimæ prudentiæ, ut nempe calamo non par-
 cant, sed actus sui rationem diligenter conficiant, *Benven.*
Strach. de mercat. p. 2. n. 15. add. n. 51. Id præterea in Factoribus
 I. necessitatis: uti enim omnes rerum alienarum administra-

G

tores

cores gestionis suae rationes & conficere & reddere tenentur
*arg. l. 9. ff. de edend. cap. 17. vers. legitur n. extr.
 de accusat. Dec. conf. 178. n. 1. Thoming. vol. 1.
 conf. 50. n. 32. Hieronim. Marilian. decis. 13. n.
 4. & 6. Munoz de Escobar de ratiociniis admi-
 nistr. c. 3. per tot. Petrus Frider. lib. 2. de process.
 extrah. c. 49. n. 1. & 14.*

XII. Ita in factoribus idem obtinere nulli dubitamus: quod qui-
 dem de servis institoribus patet

*ex l. 8. §. 5. l. 28. §. 7. & 9. ff. de liberat. legat. l. 18. l.
 37. l. 41. §. 7. 9. & seqq. ff. de fideicommiss. libert. l.
 5. l. 13. §. 2. l. 26. l. 31. 34. §. 1. l. 40. ff. de stat. lib. l. 34.
 ff. de liberali causa. l. 69. §. 4. l. 119. ff. de legat. 1. l.
 23. §. 2. 3. ff. de pecul. leg. l. 32. l. 50. & passim ff. de
 condit. & demonstr. l. 3. C. quibus ad libertat.
 proclamare &c.*

nec aliud de filiis familias dicendum, quorum causam, quod
 negotium institorium & similia attinet, tantum non perpetuum
 cum servis comparatione jungi videmus *pr. & §. 6. Inst. quod
 cum eo qui. &c.* In specie autem ad reddendas actus sui ratio-
 nes illos teneri factores, qui per negotiorum gestionis, socie-
 tatis, mandati, locationis vel innominatos contractus consti-
 tuti, juris talitatis est,

*§. 1. Inst. de oblig. qua quasi ex contract. l. 2. ff. de
 negot. gest. l. 46. §. 4. ff. de procurator. l. 9. in pr. ff.
 de edendo add. l. 5. §. 2. ff. de prescrip. verb. Esco-
 bar dict. tract. c. 3. n. 3. & 6.*

eò imò porriguntur dicta, ut etiam subfactores seu illi, qui de
 aliorum administratorum mandato administrant, domino
 rationem dare teneantur, post Rebuffum Barbat. *vol. 3. conf.
 ult. dubio. 4. De Escobar. dict. c. 3. n. 4.* Ue

Ut verò rationes legitimè confectæ habeantur, sequen-
tia desiderantur. 1. ut frons Codicis inscriptionem rei ac-
commodam præ se ferat, quâ sc. & nomen scribentis seu fa-
ctoris, & causa seu negotiationes earumq; dominus indigite-
tur *Decius cons. 21. n. 1. & 6. Strach. de mercat. p. 2. n. 53. & seqq.*
Escobar. dict. tract. lib. 1. c. 10. n. 42. 2. ne rationes schedis ma-
lè coherentibus & chartabulis perfunctoriè illinantur, sed in
libris solemnibus & juxta morem solertium mercatorum ac
cujusq; loci compositis describantur. *vid. Strach. part. 2. n. 59.*
solent enim mercatores duorum generum uti libris: adver-
sariis, in quæ, memoriæ saltem juvandæ & prout res incidit,
varia absq; ordine cõjectant; & codice, quo de nos loquimur,
qui omnia diligenter justâq; serie ac eleganter digesta com-
plectitur. Illa Itali *giornale*, Hispani *borradero manual*, istum
libro *maestro* Itali, Hispani librum *de Caja* appellant *Escobar.*
dict. c. 10. n. 35. Strach. d. part. 2. n. 51.

3. Debet scriptum clarè perspicuè ac lita exaratum ef-
se, ut nec falsitatis suspitioni pateat locus, nec socordia vel
negligentiæ coargui possit factor: unde carere debent libri
cancellationibus, inductionibus, lituris, incisionibus,

arg. l. 1. & seqq. ff. de his que in test. delent. cap. 5.

X. de fid. instrument. post Baldum vol. 4. cons.

382. n. 14. & alios. Stracha d. part. 2. n. 63. & seq.

& per literarum consequentias omnia exprimi, non per ab-
breviaturas seu notarum obscuritates, *arg. l. 2. §. 22. l. 3. §. 22.*
C. de jur. vet. enucl. Escobar. dict. c. 11. n. 71.

4. Imputationes, accepta & expensa probe referri o-
portet *l. 82. l. III. ff. de condit. & demonstr. arg. l. 26. §. 2. ff. depo-
sit. l. 6. §. 3. ff. de edend. l. 2. §. 2. ff. de administ. rer. ad civitat. l. 31.*
§. 1. ff. de liberat. legata. Gail. lib. 2. obs. 20. n. 3. quæ relatio ut le-
gitimè

gitimè facta censeatur, necesse est præscribi. 1. diem dato-
rum acceptorumq;

*Anton. Faber. in C. lib. 4. tit. 16. def. 5. n. 1. Strach-
cha d. part. 2. n. 61. Hartm. Pist. obs. 86. sed con-
fer. Escobar. d. tr. c. 10. n. 53. seqq.*

2. Nomina personarum, quæ dederunt vel acceperunt
arg. l. 26. §. 2. ff. de depositi Escobar dict. c. 10. Strachapart. 2. n. 57.

3. causas seu titulos datorum acceptorumque, arg.

*l. 49. §. 2. ff. de pecul. l. 26. ff. de donat. l. 5. C. de
exact. tributor. l. 4. C. de suscept. D. Carpz. lib. 3.
respons. Elect. 58. n. 10.*

utur alloquin ex more mercatorum subsistere obligationem
absque insertione causæ, scribat *Elbert. Leonin. cons. 12. n. 13.*
Adeoque, ut generaliter dicamus, non in folle & summatis
ratio putanda; v. c. si scribere vellet factor, à principali meo
accepi mille, & quingentos thaleros iterum expendi; sed o-
mnia capita sigillatim, per partes ac minutatim exprimenda,
à quo nempe, quid, quantum, quale, quando & quibus ex
causis acceptum erogatumve sit.

*Strachia. dict. p. 2. n. 58. De Escobar dict. c. 11. n.
48. & seqq. Joan. Gars. de Expens. & melior. c.
20. n. 22. seqq.*

aliàs enim non est, quo de singulis instruat dominus, ut ex-
plorare sciat, imputationes probè an improbè referantur, ac-
cepta rectè relata an non rectè: cui tamen usui rationum con-
ficiendarum necessitas destinatur l. 82. ff. de condit. & demon-
st. l. 37. ff. de fideicommiss. liber.

Illud verò nihil interest, si plene factor propriâ manu,
quod per l. 13. C. de numerat. pecun. necessarium pronunciant
Gaill. lib. 2. obs. 20. n. 3. Sinceltaus obs. 79. n. 15. an ejus nomine
subin-

subinstitor aut alius quisquam rationes conscripserit: nec ve-
rò contrariæ sententiæ ullum ex dicta l. 13. subvenit argumen-
tum. vid.

Stracha part. 2. obs. 65. Hartm. Pist. obser. 83. n. 15.

Escobar dict. c. 11. n. 67. Carpz. dict. resp. 58. n. 14.

Reddendarum autem rationum nomine factor dupli-
cis constringitur obligationis vinculo: uno dandi, altero fa-
ciendi l. 82. ff. de condit. & demonstr. ad posteriorem articulum
pertinet 1. ut volumina rationum memorato hætenus ritu legi-
timè concinnata edantur exhibeanturq; l. 8. §. 5. ff. de liberat.
legat. l. 9. ff. de edendo. l. 13. §. 2. ff. de manumiss. testam. una cum
cautionibus & omnibus actus sui instrumentis l. 82. ff. de con-
dit. & demonstr. arg. l. 46. §. 5. ff. de administr. tut. l. 1. 2. & 4.
C. de in litem jurand. 2. ut fides acceptorum & expensorum
examinetur, illamq; utrisque constare probet factor, muß
die Ausgaben verificiren

XIV.

*l. 82. l. 111. ff. de condit. & demonstr. l. 2. §. 2. ff.
de administrat. rer. ad civit. pertin. vid. Mur-
nozius de Escobar de ratiociniis administrato-
rum lib. 1. c. 10. n. 58. & seqq.*

ubi tradit præsumptionibus quoque & conjecturis pro-
bationem istam impleri posse. Fallit autem illud in expensis
modicis, quarum ratione statuitur juramento administratoris
Iohan. Garsias de expens. & meliorat. c. 20. n. 23. Francisc. Bal-
tas. dict. resol. 8. n. 13. quo in membro, ceu & alias in obscuro
& incerto negotii huiusmodi genere, iudex omnia ad bonum
& æquum expendere debet: quod non minus causæ hujus
utpote ad forum mercatoris pertinentis, genius desiderare &
scrupulositates nimias respicere videtur, conf.

l. 5. ff. de statu liber. l. 119. ff. de legat. 1. Menoch. de

G 3

arbitrar.

*arbitrar. jud. quest. lib. 2. cap. 209. n. 34. Petrus
Heigius quest. 20. n. ult.*

unde etiam olim, ceu assolet in bonæ fidei judiciis, arbiter à
Prætoribus dabatur, apud quem ratio ex fide redderetur. *l. 37.
ff. de statu liber. l. 43. ff. de liberal. caus.*

3. Ut calculus exactè subducatur: citra calculationem
enim præstita liberatio non valet *Balthas. dict. resol. 8. n. 9.
conf. Salgado de Somoza in labyrintho credit. part. 3. c. 7. n. 21. &
seqq.* supputatio autem & disunctio semel facta, non nisi gra-
vibus ac legitimis ex causis repetitur & denuò instituitur, de
quo latè de Escobar *dict. tract. lib. 1. c. 41. per totum.* 4. De-
nique quod primo loco exponendum fuisset, debet factor
omnium mercium ac rerum sibi à præponente traditarum
inventarium producere: exordium siquidem & caput omni-
um rationum est inventarium, nec absque eo aut alia descri-
ptione sufficienti rationes præstari & dispungi queunt.

*Iohan. Gutierr. part. 3. var. resol. 1. n. 30. Gaill. lib.
2. obs. 138. n. 6. Jacob. Schultes in addit. ad Mo-
destinum Pistoris part. 3. quest. 126. n. 47. Carpz.
in l. P. F. S. part. 2. const. n. def. 4.*

Priori obligatione, dandi sc., continetur i. ut factor omnia
quæ vel bonâ vel malâ ratione reliquatus est, inferat & desol-
vat *l. 40. in pr. & §. 3. ff. de statu liber. l. 82. l. 111. ff. de condit. &
demonstr. l. 4. C. de testam. manumiss.* præcipuus enim in reli-
quorum restitutione finis rationum vertitur, ad quem omne
earum negotium ordinatur arg.

*l. 31. l. 34. §. 1. l. 13. §. 2. ff. de statu liber. Natta lib. 2.
conf. 338. n. 8. D. Carpz. lib. 5. respons. Elect. resp.
69. n. 5. in fin.*

pro debitoribus tamen, quibus domini nomine credidit, pe-
cuniam

euniam refundere non tenetur: quod si fecerit, adversus nomina istorum debitorum actiones prestare compellendus est dominus *l. 23. in pr. ff. de pecul. legat.* nec nomina ista prestare idonea factor tenetur *l. 41. §. 17. ff. de fideicommissar. libert.* modò eò tempore, quò creditum, ejus fuerint conditionis, ut diligens paterfamilias his crediturus fuerit. *l. 111. ff. de condit. & demonstr.*

2. Alias quoque res vel pecunias, quas rationum nomine detinet restituere cogitur *l. 23. §. 3. ff. de pecul. legat. l. 37. l. 41. §. 11. ff. de fideicommiss. libert. l. 4. C. de Testam. manumiss.* quò pertinent apochæ, chirographa & ceteræ cautiones ac instrumenta: nec non ipsa rationum corpora seu volumina, nam nec ea factori retinendi jus est

l. 31. §. 1. ff. de liberat. legat. l. 13. §. 2. ff. de manumiss. testam. l. 37. ff. de fideicommiss. libert. add. Balthas. dict. tit. 5. resol. pract. 8. n. 8. vers. ita.

Atque ista omnia, quæ de dandi articulo diximus, in tantum vera sunt, ut obtineant quoque, licet dominus factorem inexcussum relinqui jussit aut rationes ab eo exigi vetuerit, arg. *l. 119. ff. de legat. 1. l. 23. §. 3. ff. de pecul. legat. l. 12. ff. de liberat. legat.*

Quibus omnibus ita perfectis subscriptio rationum arg. **XV.**
l. 12. ff. de liberat. legat. & liberatio seu quietatio, de qua vid. de Escobar. dict. tract. lib. 1. c. 30. per totum. subsequi solet: unde postmodum ad rationes iterum reddendas quis non tenetur *Bertich. part. 2. conclus. pract. conclus. 12. n. 44. Balthasar. dict. resol. 8. n. 17. nisi vel error in supputando arg.*

l. 29. §. 1. C. de transact. Heig. dict. quest. 20. n. 36. Escobar dict. lib. 1. c. 14. n. 6. & seqq. Carpz. lib. 5. respons. Elector. 69. n. 15. & seqq.

vel

vel dolus, quod fortè rationibus non omnes summas vel res
intulit aut nonnulla fraudulenter occultavit factor, interve-
nisse doceatur

*l. 8. §. 6. l. 9. l. 12. ff. de liberat. legat. l. 119. ff. de le-
gat. 1. Mascard. de probat. conclus. 1256. n. 18.
Herm. Pistor. obs. 158. n. 12.*

C A P U T X I.

I. Qualem culpam factores prestare teneantur?	& servum nec obligatio nec actio consistit.
II. Præponens factori impensas erogatas earumq; usuras resarcire & omnino indemnes servare cogitur.	V. Quod limitatur.
III. Factores ad partes officii explendas quâ actione cogi possint n. seqq.	VI. Servus institor, manumissus non tenetur.
IV. Inter patrem & filium, dominum	VII. Cum libero homine bona fide serviente negotiorum gestorum agere possumus.
	VIII. Factores sui juris variis actionibus conveniri possunt.

Per partes ac specialiter dispecturo qualem curam diligentiamve, exercendis negotiationibus accommodare debeant factores, diversi, quibus constituuntur modi contemplandi veniunt: ut adeò hæc inquisitio extraneos saltem, non eos, qui potestati subsunt præponentis, contingere videatur. Et quidem ex singulorum contractuum huc pertinentium propriis sedibus ista repeti convenit. Ita factores qui citra mandatum domini agunt negotia, de levissima culpa regulariter tenentur

*§. 1. Inst. de oblig. qua quasi ex contract. l. 24. C. de usur. l. 23. ff. de reg. jur. add. l. 6. §. 12. ff. de negot. gest. l. 25. §. 16. ff. de famil. hercisc. D. Ungepau. exerc. just. 12. quest. 8. Magnif. D. Schütz
p. m.*

*p. m. disp. 15. §. 16. Excell. D. Hahn ad Wesenb. de
negot. gest. n. 10.*

Summam quoque diligentiam impendere debent qui
mercede locavêre l. 9. §. 5. l. 13. §. 5. l. 25. §. 7. ff. locat. conduct.
aut alicujus ex mandato gratis operam suam addixêre

*l. 13. l. 21. C. mandat. add. l. 18. ff. de edilic. edict.
Bocer. ad l. 23. ff. de R. l. c. 4. n. 43. Donellus lib. 23.
comment. juris civil. c. 11. ibiq. Hilliger. lit. D. &
E. D. Hunnius variar. resol. lib. 3. tract. 7. quest.
3. part. 4. D. Richt. de contract. disp. 12. §. 3.*

quâ tamen in re, cum & facti magis quam juris sapiat qua-
stionem, religioni judicis omnia momenta prudenter & hu-
maniter circumspecturi haud pauca relinqui fas erit. *conf. Gail.
lib. 1. obs. 45. n. 5. J. C. i. Marpurg. vol. 2. conf. 20. n. 1. & seqq. illis
verò, si quid levissimâ negligentia vel omissum vel admissum
non imputatur, qui vel societate §. ult. inst. de societ. l. 5. §. 2. ff.
commod. l. 52. §. 2. & 11. l. 59. §. 1. l. 72. ff. pro soc. vel contractu
Innominato utriusque, ceu hîc assolet, gratiâ intervenien-
te l. 5. §. 4. l. 17. §. 2. & 4. ff. de praescript. verb. junct. l. 5. §. 2. ff.
commodat. factores constituti fuerint. Dominus vicissim seu
præponens ad impensas, si quas erogarunt factores, earumq;
usuras refundendas, ac damna, si quæ exerciti negotii occa-
sione passi, sarcienda tenetur*

*l. 12. §. 9. l. 27. §. 4. ff. l. 1. C. mandat. l. 38. §. 1. l. 52. §.
4. 12. & 15. ff. pro soc. l. 19. §. 1. l. 55. §. 1. l. 60. §. 4.
& 8. ff. locat. l. 25. l. 27. ff. l. 18. C. de negot. gest. l.
37. ff. de usur.*

nec denique non ad liberandum ab obligationis nexu, quam
factor præponentis nomine subiisse dignoscitur l. 45. pr. ff.
mandat. l. 2. l. 28. ff. de negot. gest. cum & ex hoc capite in stitutiâ

H

tenca-

II.

teneatur dominus illis, quibus *factor* in creditum *l. r. l. 50*
§. 13. seqq. l. 19. §. 2. ff. de inst. act. add. l. 1. §. 7. seqq. ff. de exerci-
tor. act. de qua actione alibi. Ad mercedem quoque desolven-

dam, aut aliud, prout convenit, emolumentum præstandum
 communicandumve obstringitur dominus

l. 13. §. 10. l. 15. §. 6. ff. locat. l. 52. §. 2. ff. pro soc. l. 13.
ff. de præscrip. verb. addatur supr. c. 5. n. 3. & 6.

& in universon, ut indemnes ferventur factores, volunt leges, quæ nemini officium suum damnosum esse patiuntur

l. 7. ff. quemad. testam. aperiant. l. 61. §. 5. ff. de furt.

In terminis nostris *Elbert. Leonis. consil. 84. num. 7.* quæ omnia ex peculiaribus juris articulis latius repetenda: prolixiores enim hinc esse si eligeremus, commentationis hujus amplitudini potius, quam instituti scopo favere aut inservire videremur.

III. Quibus porro actionum remediis & factores & præponentes ad officii partes explendas, ac reliqua quæ debent, præstanda compelli queant, non minus ex hæctenus dictis facili negotio quis definiverit. Secernenditamen homines extranei ab illis, qui patriam vel dominicam mercem exercent *institores*. Patrem enim inter & filium familias, dominumq; inter & servum nec obligatio consistere potest, nec actio.

l. 4. & 11. ff. de judic. l. 7. ff. de O. & A. l. 16. l. 17. pr. ff. de furt. l. 7. ff. de lege Cornel. de fals. §. 12. inst. de oblig. ex delict. l. 13. in. fin. C. de transact. l. 6. C. ad serv. pro suo fact. §. 6. inst. de inutil. stipulat. §. 6. inst. de noxal. act.

V. Quod tamen in filio familias limitatur ratione *Castrensis speculii*, cum in eo pro patre familias habeatur *l. 4. ff. de judic. j. l. 2. ff. de contrah. empt. l. 18. ff. ad legem falcid.* Quia etiam servi, multo

multo magis filii familias, naturaliter obligantur obligantibus
l. 14. de O. & A. l. 19. pr. ff. de negot. gest. l. 32. ff. de R. l. & verò naturalia debita spectamus in peculii deductione, l. 11. §. 2. ff. de pecul. Inde si quid servus vel filius ex administratione instituta & rationum reliquis nobis debet, actione de peculio conventi vel ex peculio deducemus, quia pravenisse & cum servis filiisve nostris egisse credimur,

l. 9. §. 2. & seqq. l. 11. §. 1. seqq. l. 49. §. 1. & 2. ff. de pecul. §. 4. & 5. inst. quod cum eo qui.

nec aliud in tributoria existimandum, qua pulsatus dominus vel pater ad instar creditoris extranei in tributum vocatur.

l. 1. pr. l. 5. §. 6. & seqq. l. 12. & passim ff. de tributor. act. §. 3. 5. & 6. inst. quod cum eo qui &c.

In tantum autem obtinent, quæ diximus, ut de eo actu, quem servus institor dominicæ mercis in servitute egit, manumissus nec ipse teneatur, nec eo nomine contra dominum ullam habeat actionem, VI.

§. 6. inst. de nox. act. l. 37. ff. de fideicommissar. libert. l. 28. §. 7. ff. de liber. leg. l. 1. C. an serv. pro suo fact. l. 4. C. de testam. manumiss.

nisi liber factus in eodem gestu perseveraverit, & postea gesta cum præteriti temporis negotiis ita fuerint connexa, ut sine his ratio libertatis tempore administratorum expediri non queat: iudicium enim vel mandati vel negotiorum gestorum locum habeat.

l. 17. ff. l. 20. C. de negot. gest. l. 37. §. 1. ff. de admistr. tut. arg. l. 13. ff. de tutel. & ration. distrab.

dolus tamen & culpa in servitute admissa in obligationem non debet revocari, sed attendi saltem, quid reliquum fuerit tunc, cum primùm liber esse cœperit, *l. 19. §. 1. ff. de negot. gest.*

H 2

Cum

VII. Cum libero quoque homine bonâ fide nobis serviente, cui negotiationis nostræ exercitium mandavimus, negotiorum gestorum, non mandati, agere possumus, *l. 19. §. 2. ff. de negot. gest.* Quod extraneos & sui juris *Factores* attinet, cum iis jam mandati, jam negotiorum gestorum *l. 1. ff. de instit. act. l. 37. §. 1. ff. de administr. tut.* jam ex locato *l. 1. §. 18. ff. de executor. act. junct. l. 11. §. 8. de inst. act.* jam pro socio actione, jam præscriptis verbis aut conditione causa dati experiri possumus, ceu ex dictis *supr. c. 5.* consequens est. Quandoque etiam actioni reali hypothecariæ locum esse volunt, sic ubi sc. tutor minoris intuitu merci ipsius *factorem* præposuit, post

Bart. Angel. Iason. Negusant. de Escobar. de ratiocin. lib. 1. cap. 39. n. 16.

CAPUT XII.

II. Factoris constitutionem qua impediuntur?	functi, hæredes tenentur.
III. Res etiam immobiles in depositi contractibus cadunt.	VI. Offitium factoris morte præponentis non solvitur.
IV. Capitis diminutione factor quis esse desinit.	VII. Mutatione autem status sive factoris sive præponentis solvitur.
V. Morte item naturali.	VIII. Vis & denique remotione à domino facta.
VI. Factoris non redditus rationibus de-	

Superest ut ea denique causarum documenta excutiamus, quibus Factor Institorve quis esse aut non intelligitur, aut desinit. Prioris notæ argumenta ex integra præcedenti tractatione passim elucescunt V. G. si quis planè non præpositus, vel præposuit ac præpositus, qui præponere ac præponi non potuit, vid. *supr. c. 3. & seqq.* aut si non quæstus sed alterius rei gratia præpositus, *supr. cap. 9.* cujus generis etiam est, qui tabernæ quidem præfectus, sed contrahere vetitus est, is enim magis.

magis custodis loco quam institoris esse dicitur in l. ii. §. 6.
ff. de inst. act. unde obiter observamus, res quoque immobili-
les v. c. insulam, ædificium, tabernam in depositi contractum
venire, cum istius naturæ res custodiendæ dari possint, uti
præter

II.

d. l. ii. §. 6. junct. l. 5. §. 1. ff. de inst. act. patet ex l.
15. §. 2. ff. de instruct. vel instrum. legat. l. ii. ff.
de pericul. & commod. rei vendit. l. 49. ff. de o-
per. libert.

Deponere autem nihil aliud est, quam custodiæ alicujus rem
commendare l. i. l. 24. ff. de pos. l. 61. §. 7. ff. de furt.

Definit autem quis factor esse ex variis causarum figuris,
quarum ipsam aliæ factorem, aliæ præponentem respiciunt.
Illæ porro vel servis ac filiis familias propriæ, vel non sunt. Ad
proprias referimus status seu capitis mutationem cum con-
traria servi filiive voluntate conjunctam: Emancipatus enim
ut factoris in officio perseveret, cogi invitus nõ posse videtur,
cum libertatis causa parens operas à filio frustra stipuletur l. 4.
ff. si à par. quis manumiss. l. 10. ff. de obseq. parent. & patron. licet
jurejurando intercedente dicit. l. 10. l. 56. ff. de fidej. l. 7. ff. de oper.
libert. secus in servo, quem dominus manumittens ad operas
honestas, liberales, non indecoras & possibiles l. 7. §. 3. l. 16. &
seq. l. 26. l. 38. l. 50. pr. ff. de oper. libert. sive stipulatione sive ju-
ramento obligare potest, l. 5. l. 7. l. 10. & passim ff. dicit. tit. l. 36.
ff. de manumiss. testam. adeoq; etiam ad negotium seu negotia-
tionem exercendâ, quam in rem textus expressus in l. 38. §. 1.
ff. de oper. libert. Quia verò libertus ad præstandas, si non pro-
misit, operas compelli nequit l. 22. §. 1. l. 31. ff. de oper. libertor.
l. 26. §. 12. ff. de condiç. indebit. inde quoque servus institor li-
ber factus in eodem actu perseverare invitus non cogitur arg.

III.

H 3

l. 73.

l. 37. §. 1. ff. de administ. tut. l. 17. & seqq. ff. de negot. gest. volen-
tibus autem filiis familias vel servis in eodē officio post manu-
missionem continuare quin liceat, dubio caret per dict. l. 37. §.
1. dict. l. 17. & seqq. unde varietate status non mutari pericull
IV. *causam scribit JCrus in l. 19. ff. de instit. act. Tām extraneo-*
rum factorum, quā potestati subiectorum officium exspi-
rat. I. morte naturali uti enim in mandato ac societate ita &
hic certæ personæ industria electa censetur.

§. 10. inst. de mand. l. 27. §. 3. l. 57. ff. eod. l. 4. §. 1.
l. 59. l. 60. l. 63. §. 10. ff. pro soc.

tentari etiam possit, factoris non secus ac procuratoris hære-
des, re non amplius integra, exequi negotium posse dict. §. 10.
d. l. 27. §. 3. ff. mandat. junctis iis quæ de affinitate utriusq; mu-
V. *neris in præcedentibus subinde notavimus. Id constat, factore*
non redditis rationibus defuncto, hæredes ejus teneri

De Escobar de ratiocin. admin. c. 3. n. 31. Fr. Bal-
thas. tit. 5. resol. præct. jur. Bav. 8. n. 3. & 8.

VI. *Morte autem præponētis non extinguī officium factoris, nisi*
is vel remotus ab exercitio mercium, vel palam ac legiti-
mè proscriptum fuerit, ne cum ipso contrahatur: dicere an-
tevertimus supr. 4. n. 9. & seq.

add. Elbert. Leonin. consil. 84. n. 9. Salgado de
Somoza labyr. credit. part. 2. c. 9. n. 112. seq. Tren-
zacing. lib. 2. var. resol. 10. rubr. de procurator.

ut proinde ex actu Instititoris conveniri possint præponentis
hæredes, sive decessisse dominum sciverint, sive ignoraverint
contrahentes

l. 5. §. penult. l. 17. §. 3. ff. de instit. act. vid. Arum.
disp. 12. ad π. 0. 4. Bach. de act. disp. 8. 0. 10. lit. A.
D. Meier. Endox. Justin. decad. 5. c. 5.

palam

palàm autem ac legitimè proscriptum accipitur, quod lingua
usitatà claris literis in loco publicis contutibus patenti & un-
de de plano legi possit, propositum habetur l. 11. §. 4. & seq.
ff. de instit. act. Salgad. d. c. 9. n. 147.

II. Mutatione status sive factori sive præponenti con- VII.
tingente officium quoque institorium expirare Dd. volunt
communiter, uti si v. c. alteruter decoxerit, bonis cesserit & c.

*Trentacing. dict. resol. 10. n. 5. Wesenb. in com.
C. de instit. act. n. 20. Seacc. de commer. & camb.
§. 2. gloss. 5. n. 401. seq. Raphaël de Turri de camb.
disp. 1. quest. 17. n. 31. seqq. Salgad. d. tract. part. 1.
c. 28. n. 2. seqq.*

ut tamen ex eo, quod ignorantia istius mutationis gestum
cum institore, obligetur dominus

*Stracha de decoctor. p. 3. n. 52. add. Seacc. dict.
gloss. 5. n. 406. seq. Salgad. d. p. 1. c. 27. n. 108. seq.
c. 28. n. 33. seqq.*

Dominus quoque potest removeere institorem aut ne cum VIII.
ipso contrahatur prohibere, eodem quem hactenus dixi-
mus effectum

l. 11. pr. §. 2. 5. & 6. l. 17. §. 1. ff. de instit. act.

Tantum de materia hac dixisse sufficiat; Nunc DE O
T. O. M. hujus Instituti nostri principio, medio & termino
debitas persolvimus gratias.

F I N I S.

Eximio & Præstantissimo DN. RESPONDENTI,
Amico & Convictori suo per dilecto

Impiger extremos currit Mercator ad Indos,
Nempe sibi ut mercem comparet ipse probam.
Ingenii ut mercem tu, SCHUMACHERE, reportes,
Nostra accessisti limina culta Scholæ.
Hic ubi summa Tibi, spaciofa volumina Juris
Versare, assiduâ cura laborq; manu est.
En bene cessit opus? merx his tibi contigit oris
Splendida, quâ multum mens tua docta nitet.
Quin etiam ulterius nunc publica pulpita scandens
Difficiles nodos, arte juvante, secas.
Gratulor hos ausus, victrix quæis palma coronam
Spondet, quæ Patri, quæ sit honore Tibi
Sic onerare tuam mentem post pergito merce
Phœbeâ, Eoas quæ superabit opes.
Indubiè Tibi tunc surgent Virtutis honores,
Surget in Aonio gloria magna choro.
Et multum extends, mortis quæ nescia, famam.
Et charæ Patriæ commoda plura feres.

Benevolentia ergò facieb.

GREGORIUS TÛLSNERUS U. J. D.
Consiliarius Hafs. & Profefs. Or-
dinarius.

Das ist der Weg zur edlen Tugend hin /
Zur Ewigkeit / wenn man stets seinen Sinn
Durch Kunst von dem / was sterblich ist / entfernt /
Und fleißig / was Apollo lehret / lernet :
Wer aber sich dem Müßigang ergiebt /
Und das / was an der Erden klebet / liebt /
Wie sollte der mit Lob und Ehren prangen ?
Ein Tügendericht kan keinen Ruhm erlangen.
Minerva sieht Menalkas nirgend an ;
Sie ziert und krönt nur Gleichhold / ihren Man.
Drum tust du recht / mein Freund von vielen Jahren /
Daß du ganz nichts zuthun hast wollen sparen /
Was Preis erwirbt : Du hast ganz nichts geacht /
Kein Fleiß noch Müß / kein Sizen Tag und Nacht.
Justinian / und Baldus / dein vergnügen /
Die müssen stets für deinen Augen liegen.
So tritt nun auf / und sag mit ihnen an /
Sag uns / was recht und unrecht sei gethan :
Wir rühmen Dich. So kan man Lob erwerben /
So wird man auch nicht / wenn man stirbet / sterben !

Seinem Altbekandten Freunde /
setzte dieses glückwünschend

GOTHARDUS Hagemeyer.

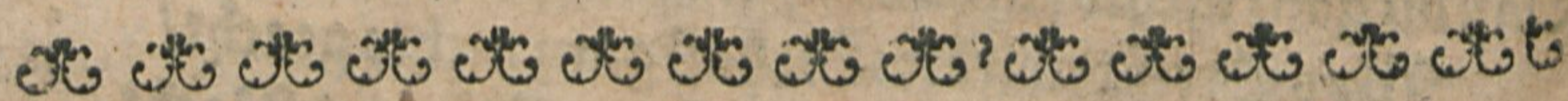

Efficis ut versus, SCHUMACHER, tibia latos
incipiat cœptisq; tuis applaudat honoris :
Ecquis enim, leges, veram qui Philosophiam L.I.S.I.D.de I.Gl.
Evolvis nostram, summo non maectet honore ?
Quod quoque publicitus potis es cum laude probare ;
Eubenio

Eubenio primus cum Præside solvere causas
 Audes FACTORUM cello de ponte cathedræ.
 Indole macte nova, cunctos impende labores
 Libris, sic gemini Juris Legumque peritum
 Te Themis, atque Pater Patriæ, qui stemmate natus
 Illustri Guelphis, meritis, CONRADE, tropæis
 Ornabunt, & sic nomen tua lausque virebit.

*Hac Præstantissimo DN. REPONENTI Commensali
 & amico suo sincero gratulabundus apposuit*

ERNESTUS Hattorff.
 Osterod.

Ihr eilet zu der Spiz / da Phobus bei den neunnen
 In großem Zierat sitzt / Ihr wollet dort erscheinen /
 Und nehmen an den Kranz / so Euch die Themis windet.
 Es ist ein schmaler Weg / den nicht ein ieder findet:
 Der größte Hauffe fehlt / daß er ihm bleibe verborgen /
 Ihr aber gehet recht / Ihr dürfft nun nicht sorgen
 Wo er zu finden sei: Ihr habt es frisch gewaget /
 So halb gewonnen heist / wie uns das Sprichwort sagt.
 Ich wünsche Glück die fällt / daß alles wol ergehe /
 Und Euch durch dieses thun ein hohes Lob entstehe.
 Immittelst denck' ich stets / womit ich mög' bedienen
 Den / dessen Nahme iht schon fanget an zu grünen.

Johann Hattorff.

ULB Halle

3

006 244 211

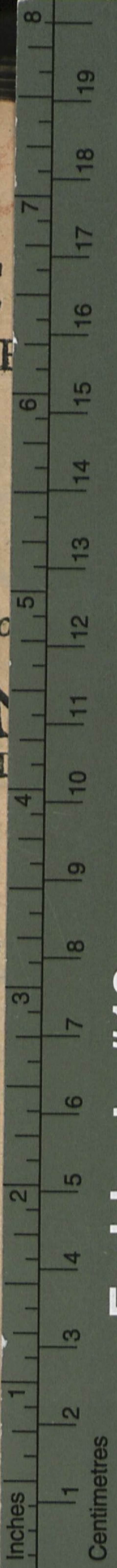

56

W 17

B.I.G.

Farbkarte #13

INDICA *Pr. 44. num. 14.*

IONE
ORUM
factoru/

1659,1

5

UMINE

SULTISSIMO
MO

O Eyben
DIGNISSIMO
ORE SUO

propont
Schuemaker
ORIO

1659.

